САМОСТІЙНА УКРАЇНА

ЛЮТИЙ, 1967

INDEPENDENT UKRAINE

ЧІКАГО — НЬЮ-ЙОРК

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

INDEPENDENT UKRAINE

2315 West Chicago Avenue
Chicago, Ill., 60622
Ukrainian Monthly
Edited by Editorial Staff
Editor in Chief Michael Panasiuk
Yearly subscription $5.00, single copy 50 cents.
Mailed at Chicago, Illinois.
Published by the
Organization for the Rebirth of Ukraine
Cooper Station P. O. Box 4
New York, N. Y., 10003

ПОВІДОМЛЕННЯ АДМІНІСТРАЦІЇ

1. Просимо всіх наших Вш. Передплатників в ЗДА подати нам свій «зіп код» найдальше до 1. лютого 1967 року найпізніше.
2. З огляду на загальне підвищення цін, в тому і на друк журналу, — річна передплата нашого журналу виносить дол. 5, почавши від 1. 10. ц.р.

ЗМІСТ

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК XX ЛЮТИЙ, 1967 Ч. 2 (216)

НОВОРІЧНЕ ЗВЕРНЕННЯ ГОЛОВИ ПУН

За нами черговий рік напруженої праці у всіх ділянках. За нами рік великого зусилля думки, щоб у розв'язці проблем збереження еміґрації і посилення визвольної боротьби на Рідних Землях знайти й прикласти в житті нові методи, знайти для цього й нових, молодших людей, активізувати тих, що з різних причин були відстали. У багатьох випадках ми добилися значних успіхів, починаючи від акції на розбудову Паризького Осередку, у інших — успіху ще треба добиватися.

По всіх теренах нашої дії пройшов великий процес усучаснення. Активізуючи нашу мережу, ми добилися активізації багатьох у громадській ділянці, піднесли престиж УНРуху, безперебійно змагаючись за оздоровлення українського життя в діяспорі, за творення духової української спільноти, якої єдність була б видна й відчутна понад кордони держав і простори океанів.

На шляху до здійснення цього ідеалу преважливим етапом буде Світовий Конґрес Вільних Українців. Тому підготові його ми віддамо в черговому році максимум наших сил, щоб осягнути зрушення всієї української спільноти у вільному світі і добитися її активного вияву. Тільки за передумови найширшої участи в СКВУ всього громадянства, він стане справжньою централею. Коли б він мав бути розгрою амбіцій поодинских політичних груп, відбиткою сучасного стану організованости еміґрації, то це принесло б непоправну шкоду й велике розчарування, бо тоді СКВУ не збудив би віри загалу, не дав би відчуття участи кожного в ньому, що являється передумовою ефективности дії.

Тому в черговому році ми й далі будемо змагатися за організованість не тільки нашу, але й за притягнення в ряди українських організацій всієї маси українців в розсіянні. Інакше бо не можна добитися перелому в думанні, інакше далі наше громадське життя залишатиметься в хаосі змагань за майоризацію тією чи іншою групою, що веде до нездорового випадання з активности загалу, що бачимо сьогодні, коли ледве 10% українців належить до організацій і ледве 5% підтримують ці організації своєю працею чи засобами.

Тому вітаємо ті нові централі, що постали як реакція на спроби спростачити наше організоване життя. Вітаємо їх і бажаємо успіху, запевняючи нашу підтримку їм.

Змагатимемось і за поширення консолідації на політичному відтинку нашого життя на базі Державного Центру УНР. Кличемо тому всіх до зрозуміння основної істини: слід позбутися мрії про монопольність будь-якої партії, організації, доктрини чи ідеології. Українське життя пливе широким руслом, якого води походять з різних потоків. Многоводдя цього русла не слід збіднювати замиканням будь-якого джерела. Але й жодне джерело не може мати амбіцій виповнити ріку. У цьому відношенні, мусимо докласти всіх зусиль, щоб змобілізувати чи створити публічну опінію.

Здорова консолідація можлива тільки на реальних основах признання кожному його прав, залежних від його обов'язків і здібности ці обов'язки виконувати. Здорова консолідація і успішна дія консолідаційного центру можлива тільки при моральній та матеріяльній підтримці всього загалу. І тут потрібна переоцінка цінностей, широкий підхід, зрозуміння реальних відносин сил і пошанування думки кожного.

Тільки поставленням віх наших заходів у площину доцільности під кутом зору Визвольної Боротьби дасть нам змогу посилити

українське життя у вільному світі припливом молоді, яка байдуже ставиться до багатьох виявів нашого «традиційного» способу думання.

Найтвердішою опорою нашої дії в минулому році було постійне звернення нашої душі й зусиль на Рідні Землі. Цей рік був свідком великого перердження несміливого спротиву одиниць в загальний спротив русифікації та провінціялізації України. Першим відрухом окупанта було — арештами залякати відважних патріотів, що стали в обороні свого народу й його майбутнього. Коли ж показалося, що й арешти не ламають природного в добі націоналізмів намагання української нації зберегти своє обличчя і душу, ворог тут і там іде на тимчасовий відступ.

Це нам вже відома тактика «кроку вперед і двох кроків назад» і нею Москва не одурить ні нас, ні народу. Боротьба розгортається, носієм її стало знову молоде покоління, що виросло після війни, що не має страху попередніх тероризованих поколінь, що зачерпнуло в груди подиху великих зрушень війни, бо росло, маючи перед очима образ, як ганебно валилися фронти. Це покоління дихало вітрами ідей українського націоналізму, що їх збудили Похідні Групи ОУН, які рушили на широкі простори України з ментом вибуху війни.

1967 р. відмічуємо 25 років кривавого зудару Похідних Груп ОУН з нацистським окупантом та большевицькою диверсією. В лютому 1942 р., у 25-ліття Національної Революції, впали у Києві жертви, що склали собою Багряну Піраміду, на вершині якої повіки застигли Олег Ольжич і Олена Теліга. Їх труд і їх жертву повинні ми відзначити якнайвеличавіше. Це відзначення мусить з'ясувати загалові всю проґресивність виступу націоналістів проти нацистської і большевицької реакції. Мусить з'ясувати, що це їхній дух вигодував нове покоління, яке сьогодні стає носієм нового спротиву русифікації і реакційній теорії «злиття націй». Одночасно наше відмічування тих подій мусить бути гострим протестом проти сучасної хвилі переслідувань в Україні.

Вітаючи всіх Вас, членів ОУН і УНРуху, з Новим Роком і Святом Народження Христа, шлю найпалкіші привітання борцям на Рідних Землях, що покищо без зброї, а тільки словом борються за збереження нації, за вирощення її крил для майбутнього льоту до завершення Національної Революції, якої 50-ліття надходить, до закріплення ідеалів IV Універсалу.

Тепер перед нами стає величезне завдання: знайти співзвучність, а далі й співпрацю з борцями на Рідних Землях, що сьогодні борються іншими методами, а часто й з іншим наставленням, як ми. Ми віримо в єдність крови й духа нашої незламної нації і віримо, що недалекий той час, коли боротьба наша за державність попливе єдиним руслом Національної Революції. Для здійснення цієї віри потрібно великого зулилля, широкого розмаху в думанні, важкої праці над собою, великого труду й жертви особистого в ім'я загального.

Ми лишилися вірні духові тих, що 25 років тому загинули по-геройськи, в розквіті й красі буйної молодости, як вони лишилися вірними духові тих, що 25 років перед ними ішли на майдани й на фронт. Тому в черговому році не пожаліємо наших сил, щоб наблизити день визволення.

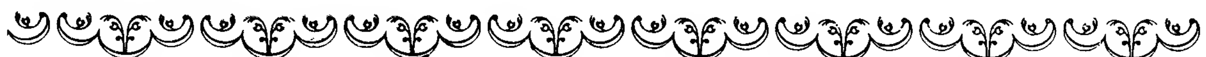
Рік, що за нами, показав наше уміння працювати й жертвувати не одним. Складаючи за те Вам подяку, кличу Вас до дальших зусиль. Ми бо ніколи не спочивали на лаврах, не спочиньмо й тепер. Геройська Батьківщина чекає нашої допомоги. Чекає від нас рішучости й твердости, жертви й ідеалізму, бо сама вона їх виявляє кожходенно.

Олег Штуль-Жданович
Голова ПУН
Місце перебування, 25. грудня 1966 р.

«Народе України! Твоєю силою, волею і словом стала на Землі Українській Вільна Народна Республіка».

З Четвертого Універсалу

МАНІФЕСТ

ПАНАМЕРИКАНСЬКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ПРО СКЛИКАННЯ СВІТОВОГО КОНҐРЕСУ ВІЛЬНИХ УКРАЇНЦІВ

Боже Провидіння покерувало долею українського народу так, що мільйони його дочок і синів живуть нині поза Україною.

Задивлені в гідні приміри своїх попередників, докладаємо всіх зусиль, щоб зберегти нашу національну ідентичність. Свідомі ми того, що наша доля нерозривно пов'язана з долею українського народу, а духова єдність з материком — це джерело нашої духової сили, це наш моральний обов'язок.

Ми затривожені всім тим, що діється на Батьківщині: Україна поневолена в тенетах московсько-комуністичного імперіялізму. Майже пів століття триває політичне поневолення і економічний визиск нашого народу новим червоним московським окупантом. До того долучається тепер наступ на духа українського народу у формі посиленої русифікації та нищення культурних скарбів української нації.

Жорстокий наступ ворога на життя і духа української нації скріплює нашу віру в українську правду.

Виконуючи постанови Конґресів українського організованого суспільства у різних країнах вільного світу, Панамериканська Українська Конференція, провівши підготовчу працю, скликає на четвер, п'ятницю, суботу і неділю листопада 16, 17, 18 і 19-го Року Божого 1967-го в місті Ню Йорку, осідку Організації Об'єднаних Націй,

СВІТОВИЙ КОНҐРЕС ВІЛЬНИХ УКРАЇНЦІВ

щоб

1. Задокументувати перед світом непохитну волю українського народу боротися за віднову своєї суверенної соборної держави.
2. Заманіфестувати солідарність української спільноти у вільному світі з визвольною боротьбою українського народу і готовість допомогти йому засобами, які є до нашого розпорядження.
3. Об'єднати всі сили українців, громадян чи мешканців країн вільного світу для близької співпраці між собою.
4. Устійнити шлях для скріплення та всесторонньої розбудови всіх ділянок життя української спільноти у вільному світі.

До участи в Світовому Конґресі Вільних Українців запрошуємо

Ієрархів Українських Церков,

Представників Центральних Репрезентацій та крайових громадських організацій, церковно-релігійні та наукові установи, жіночі, молодечі, студентські, ветеранські, господарсько - фінансові, культурно - мистецькі та професійні і станові об'єднання українського суспільства.

Як гості Світового Конґресу Вільних Українців, будуть запрошені визначні діячі українського політичного життя, представники урядів приязних нам країн, парляментаристи країн нашого поселення та наші співгромадяни, які з симпатіями відносяться до українського народу в Україні та української спільноти у вільному світі.

Ми глибоко переконані, що на наш заклик позитивно відгукнеться все організоване українство у країнах вільного світу. Ми віримо, що всі запрошені організації і інституції подбають про масову участь їхніх делеґацій у Світовому Конгресі Вільних Українців. Ми віримо, що не буде жодної місцевости в яких діють українські парохії чи організації, які б не подбали про вміле зібрання фінансових засобів потрібних для успішного переведення Світового Конґресу Вільних Українців. Ми віримо, що вся вільна українська преса займеться популяризацією завдань і цілей Світового Конґресу Вільних Українців, а все це буде виявом солідарности та громадської зрілости нашої спільноти.

Українці! Ми скликаємо цей Конґрес саме в році, коли минає пів століття від початку великої української національної революції XX століття, та створення вільної держави українського народу — Української Народної Республіки.

День проголошення нашого Маніфесту — це день, коли ми відзначуємо світлі акти суверенности і соборности Української Держави. І хоч вона впала жертвою военної аґресії комуністичної Росії — то воля українського народу, бути сувереном своєї землі — дотепер незламна.

Хай же наш перший Світовий Конґрес Вільних Українців стане нагодою здобути ширший круг приятелів української визвольної справи.

Хай же він стрясе совістю тих, які живуть свобідно і остереже їх, що окупант України, — Москва — є ворог цілого вільного світу.

Хай він докаже, що Москва невпинно і систематично приготовляє аґресію проти вільно-

го світу, захитує основи тривалого миру в світі.

Хай же перший Світовий Конґрес Вільних Українців донесе до наших рідних в Україні радісну вістку, що об'єднана і організована українська спільнота у вільному світі, скріпляє свої сили і докладає всіх зусиль, щоб приспішити день визволення українського народу та відновлення його Суверенної Соборної Української Держави.

ПАН-АМЕРИКАНСЬКА УКРАЇНСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ

Ню Йорк, 22 січня 1967 р.

Від Редакції:

Друкуємо повищий маніфест з найбільшим вдоволенням. Робимо це не тільки тому, що наш журнал від самого початку націоналістичної ініціятиви Світового Конґресу обильно віддавав свої сторінки матеріялам цієї справи. Редакція „СУ" провела, при кінці 1959 і є початку 1960- відповідну анкету серед визначних українських політичних, церковних, наукових, суспільно-гром. діячів в цій справі (гл. ч. 1-2 1960).

Одначе справа не в журналі, але в тому, що цим він допоміг великій справі стати дійсністю на благо української визвольної боротьби.

Василь Приходa

50-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

В цьому 1967 році минає півстоліття від початку новітньої Української Революції. Але на українських землях правда про неї затінена та приглушена гучними хвалоспівами на всі лади і на всіх мовах, крім української, «великій жовтневій соціялістичній революції», чужій духові не лише української вдачі, але й українській природі...

В 1917 році постало в колишній Російській Імперії дві революції. Першою — була лютнева (12 березня) буржуазна революція, а другою — жовтнева (7 листопада) соціялістична революція. Як одна, так і друга, — були російськими, але з імперативами підпорядкувати собі всі народи імперії та прояви українського національно-суспільного життя. Були вони бучними, особливо перша, так звана «безкровна» революція з облудливими гаслами повної свободи. Вона поглинула в собі непомітний початок української національно-культурної революції. Спочатку, крім святочних маніфестацій та словесних ухвал, українці нічим себе не виявили і відразу матеріяльних позицій — хоч би в дусі своїх миролюбивих постанов — не зайняли...

Кожна революція має два основні моменти: деструктивний — руйнуючий і конструктивний будуючий. Як один, так і другий, виявляються в площині — як матеріяльній, так і духовній. При відсутності конструктивного та духовного первнів революція перетворюється в звичайний бунт і, накоївши багато лиха, занепадає. Таку революцію можуть використати ріжного роду диктатори, що нерозумних революціонерів ще більше поневолюють. Тому мудрі ініціятори революції, чи якогось повстання, викликаючи революційний рух для руйнування старого, мають ясно окреслену мету будування нового укладу життя на місце старого і відповідно до цього скеровують свій корабель на розбурханих революційних хвилях людських пристрастей, щоб уникнути анархії, яка цілі революції зводить на нівець. Під цим кутом зору належить розглядати й українську революцію...

Для українців вона виникла передчасно і несподівано, як відгук чужої російської революції, яку українська інтеліґенція вважала також і своєю, бо спільно з москалями, почавши з ректора Київської Могилянської Академії Теофана Прокоповича, батька російського православія, в часи царя Петра І-го, створила російську духовну культуру як на ниві гуманістичних ідей (Чернишевський), так і на полі мистецтва: літератури (Гоголь), музики (Чайковський), малярства (Репін) з тисячами українських культурних працівників.

Тому українці не прийняли відразу участи в руйнуючій чинності революції, щоб знищити старий уклад співжиття з росіянами як на полі матеріяльної цивілізації, так і на ниві духовної культури, та не створили відповідної бази для розвитку власної української революції і відразу не усвідомили собі її остаточної мети: створення власної, незалежної від росіян, держави.

Українська інтеліґенція була захоплена красою національного пробудження та відродження України після вікового духовного і соціяльного поневолення. Чарівна весна радос-

ти сподівань нового щасливого життя, з повним довір'ям до російської демократії, з єдиним революційним фронтом, як в рожевому тумані, приглушила всі голоси пересторогu проти підступного ворога, та про потребу забезпечення одержаної свободи власною фізичною силою...

Для загалу українців, що не цілком себе національно усвідомили, лютнева революція мала багато спільного в площині соціяльній, бо з усуненням царського абсолютизму всі сподівались справедливого розподілу матеріяльних здобутків. Тому вони, користаючи із свободи, що спочатку нічого від них не вимагала, залишились пасивними та чекали на обіцяний добробут...

Перший прилюдний прояв української революції стався 19 квітня 1917 року в Києві, на Українському Національному Конґресі делеґатів з усіх кінців України, яких 21 квітня було 1500 осіб. Тоді було обрано 115 членів до Української Центральної Ради, яка була заснована ще 17 березня з Товариства Українських Поступовців (ТУП). Тепер УЦР стала правомочним революційним державним органом всієї України. Але початкова її чинність все ще находилась під впливом єдиного революційного фронту з росіянами.

Лише І-ий Український Військовий З'їзд 18-25 травня в Києві підсилив український революційний прояв. На цьому З'їзді було 700 делеґатів від 1.580.702 вояків українізованих частин в російській армії, які перші почали рвати єдність революційного фронту з росіянами...

Тоді витворилось два погляди на творення власної збройної сили. Перший — репрезентований Товариством ім. П. Полуботка з Миколою Міхновським — стояв за творення української незалежної реґулярної армії на місце українізованих частин в російській армії. Другий — табір соціял-демократії з Володимиром Винниченком — вважав формування українського війська за річ непотрібну і для соціяльної революції небезпечну. Боротьба цих поглядів гамувала належний розвиток української революції, бо перевагу мала соціяльна демократія, що сама рішучих незалежних революційних кроків не робила.

Така нерішучість викликала 2-ий Всеукраїнський Військовий З'їзд 17-23 червня, на який без огляду на заборону військового міністра А. Керенського, прибуло 1976 делеґатів, що заступали 1.732.444 вояків-українців з російської армії. Вони більш рішуче стали на український революційний шлях і вимагали від УЦР проголошення національно-територіяльної автономії України.

Наслідком цього Українська Центральна Рада ухвалила 28 червня 1917 року **І-ий Універсал,** яким проголошувалась **автономія Української Народньої Республіки.** В ньому було сказано: «Хай буде Україна вільною» . . . «однині самі будемо творити наше життя» . . . Це викликало страшне обурення російської революційної демократії, яка однодушно й рішуче була проти кожного прояву українців до самоуправи.

Тому І-ий Універсал УЦР треба вважати початком Української Революції. Але сталось так, що цей революційний прояв не був рішучим. За ним, після обурення росіян, не послідував відразу Універсал про проголошення вже не автономії, але самостійности Української Держави, з негайним витворенням власної фізичної сили для її оборони. Можливо, що оця нерішучість сприяла виникненню російської жовтневої соціялістичної революції з проголошенням влади «советов» під диктатурою пролетаріята з червоними арміями й гвардіями для приборкання непокірливих народів.

Цю жовтневу революцію українці спочатку вважали внутрішньою справою Росії, але коли нащадок монгольського Джінґіс-Хана Владімір Ульянов-Ленін та представник «вибраного народу» Лейба Бронштейн-Троцький заявили в інтересах своєї революції право на підпорядкування собі всіх і вся, це насторожило українських діячів. Але вони спізнились. Приятливий час був прогаяний.

З винищеної большевиками російської інтелігенції перший правдиво схарактеризував жовтневу революцію Олександер Блок в поемі «Двенадцать». Розігнавши брутальною силою «Учредительное Собрание», що мало вирішити державний правопорядок народів імперії, обдуривши «старушку Русь», большевики пішли:

«. . . Без имени святого
Все двеналцать — вдаль,
Ко всему готовы,
Ничего не жаль . . .»

Вони йшли, озвірілі від голоду, безжалісно убивали своїх противників та грабували й руйнували все на своєму шляху.

«. . . Так идут державным шагом,
Позади голодный пес,
Впереди с красным флагом . . .»

йшло 12 матеріялістичних псевдопророків, а далі, як візія:

«. . . И за вьюгой невидим,

Нежной поступью надвьюжной
Снежной россыпью жемчужной
В белом венчике из роз —
Впереди — Исус Христос...»

Такий кінець має бути облудливій жовтневій революції з її брутально-матеріялістичним «державным шагом», за яким прийде ренесанс морально-духовного відродження з любов'ю і довір'ям людини до людини по ученню Христа...

Та проте ніщо само собою не діється. Постійно відбувається боротьба добра зі злом, правди з неправдою. В обороні правди більш реально почала виявляти себе українська революція лише в грудні 1917 року.

Тоді Симон Петлюра рішуче став на шлях творення власної національної збройної сили організацією Коша Слобідської України чорних і червоних Гайдамаків, до яких в боротьбі проти ворога приєднались юнаки військових шкіл, студенти, Січові Стрільці Євгена Коновальця, Вільні Козаки інж. Ковенка, Запорізький Загін генерала А. Пресовського з нездеморалізованих решток Полуботківського, Богданівського, Дорошенківського, Наливайківського полків. Вони придушили большевицьке повстання в Києві та дали можливість **Українській Центральній Раді проголосити 22 січня 1918 року IV Універсал, в якому було сказано: «Від нині Українська Народна Республіка стає самостійною, від нікого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу...»**

Цей Універсал був ратифікований не якимись чужими чи «дружніми» державами, але освячений чистою кров'ю власного народу 29 січня 1918 року в Крутах. Там цвіт української нації — триста юнаків першими принесли себе в жертву на вівтарі Батьківщини, полягши в бою проти московської навали...

З того часу вже 50 років не вгаває жорстокий смертельний бій за українське життя. Цей бій проти Москви всіма можливими способами української революційної боротьби буде продовжуватись так довго, поки Україна стане незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу.

В цій революції було кілька етапів, коли вона з правдивого шляху сходила на манівці. Первісне інтуїтивне відчування правдивого шляху було затуманено надіями на мирне порозуміння з росіянами, що здеморалізувало власні сили. Коли ж Симон Петлюра указав правдивий шлях, створивши власну збройну силу, то її вистачило лише для самооборони проголошення державної незалежности України. Вона була мала й не витримала великої навали здичілих москалів. Тоді прийшло сподівання на визволення за допомогою німців, які лише спричинили розбиття українських національних сил. Український революційний рух зійшов на манівці отаманської розбіжности з самопоборенням.

1 листопада 1918 року у Львові виникла друга Українська Революція, проголошенням державної незалежности Західної Української Народної Республіки. Спочатку шлях її був правдивим, але мала Українська Галицька Армія не змогла оборонити своєї державної незалежности від великої збройної навали одвічного ворога — Польщі, а диктатура політичних діячів з надіями та проханнями допомоги Антанти, звела УГА на манівці. В тяжких обставинах вона відмовилась від спільної з Армією УНР боротьби власними силами на правдивому шляху української революції. УГА малодушно перейшла на бік ворогів України — білих росіян, які залишили їх на поталу червоним москалям.

Оті сподівання на чужу допомогу Антанти після німецької окупації на Великій Україні викликали спротив народних мас проти антантської окупації і штовхнули незаможних хліборобів та робітників під проводом боротьбістів та українських комуністів в широко розкриті з привабливими обіцянками обійми Москви, яка викликала загострення клясової боротьби з взаємною ворожнечею та розбиттям власних національних сил. В цьому самопоборенні, шукаючи індивідуального спасіння від жаху червоного терору Чека та ГПУ, виникло безліч ріжного роду пристосованців, які допомогли Москві поневолити власний нарід. Сталося так, як висловився гетьман Мазепа: «Самі себе звоювали...»

Коли виявилась марність надій на допомогу Антнати з однієї сторони, а з другої — облудливість комуністичних обіцянок, та посунули в Україну хмари голодних москалів, лише тоді всі, — але роз'єднані, неорганізовано, — стали до боротьби за свою людську й національну гідність. В ній полягли сотні тисяч активних борців, а мільйони пасивних були замучені голодом і тортурами на рабських каторжних роботах для «будування комунізму». Найбільш жахливим був наслідок сподівань чужої допомоги на визволення в час другої світової війни. Тоді з однієї сторони німці, а з другої — росіяни, здесяткували українських борців за свою свободу.

Та проте, всі ці жертви не були даремними. На їх місце приходили й приходять нові борці,

серед яких появились л ю д и д у х а, які знайшли правдивий шлях Української Революції на полі в л а с н о ї духовної національної культури, яка є основою для витворення спільної для всіх загальної національно-суспільної свідомости. Вони дають духовний зміст революції, без якого жодна конструктивна чинність неможлива. Вони об'єднують всіх та указують тисячам сміливих, позбавившихся страху українців, правдивий напрямок в боротьбі за свою національну самобутність.

Поступово витворюється національно - моральна сила мільйонів українців, які в біді та недолі усвідомили себе й вийшли з етнічного стану та стали нацією з почуттям власної повноцінности та національної гідности. Ця духовно-моральна сила перемагає московську матеріяльно-фізичну силу, що поступово здає позиції і під видом лібералізму намагається затримати своє панівне становище в Україні. Пройде може ще з десяток років, розпадеться ворожа сила й стане тоді Україна Вільною.

Юрій Артюшенко

У 50-ЛІТТЯ ВЛАСНОПІДМЕТНОГО РЕВОЛЮЦІЙНО-ВІЙСЬКОВОГО ПЕРВОПОЧИНУ

«Бо він на Мене надію поклав.
і Я врятую його, охороню його,
бо він пізнав ім'я Моє.»
(14 ст. 90-го Псальма.)

I. ХВАЛА ПОЛЯГЛИМ ЛИЦАРЯМ-РЕВОЛЮЦІОНЕРАМ

Ніколи я ще так щиро не молився, як тоді, у березневі дні 1917 року, коли то я пізнав ім'я її — України.

І від тих пропам'ятних днів по сьогодні я щоранку і щовечора в своїх молитвах до Всевишнього прохаю сил і провідної думки на моєму шляху боротьби за державу.

Релігійність сприяла моєму національно-духовому оформленню та наставленню мого прагнення до уявного досконалішого образу України, який зроджувався із заглиблених у моїй підсвідомості і в моїй уяві національно-релігійних ідеалів, що нуртували в моїй душі, як відгук ідеалів козацької доби.

У ті березневі дні 1917 року українська релігійна містика, національно-історична романтика та невмирущі традиції козацької нації були для мене тією рушійною силою, що надавала динамічности моїм починам.

І так, у березні-травні 1917 року, 17-літнім юнаком я вже стояв у рядах тих, які революційним порядком творили перші військові формації, що уособили законну повноцінність і рівнорядність українських збройних сил із збройними силами суверенних держав світу та стали міцною підвалиною української реґулярної армії.

Це був тоді радше підсвідомо-інтуїтивний, ніж свідомий чин тієї військової молоді (з невеликою кількістю старих військових кадрів), яка вже в складі Армії Української Народньої Республіки пізнавала наявну історичну дійсність і набирала свідомости реальних українських державно-політичних і національно-соціяльних вимог у практичнім державнім будівництві та в боротьбі з ворогом.

У березневі дні 1917 року почалася важка революційна боротьба за реальне втілення української національно-військової ідеї в ті найвищі і найдосконаліші форми, про які леліяли мрії полеглі лицарі соток українських державнотворчих поколінь.

У цій боротьбі ірраціонально-ідеалістичні сили військової молоді перемогли сили панівного тоді скрайнього раціоналізму і реґулярна Армія Української Народньої Республіки (рацію її існування заперечували навіть такі військовики, як полковник Є. Долинський на сторінках «Робітничої газети» чч. 31, 32 з 7 і 9 травня 1917 року) стала дійсністю.

Пробуджена українська духовість, що віддзеркалювалася в суспільно-індивідуалістичній психіці та в історичній народоправній структурі життя українського народу, вирішила тоді нашу перемогу.

Хоч цю перемогу і довелося нам, через зовнішні і внутрішні несприятливі обставини та через державну незрілість не тільки українських мас, але й великої частини провідної верстви оплатити кров'ю й життям нашої найкращої молоді, то ця перемога привернула українському народові право державної нації.

Так, справді, загальне становище в той час було для нас дуже несприятливе. Тодішні чужі формально-правні панівні сили по один і по другий бік фронту заперечували нам право власнопідметности в національно-військовій дії. На обрії зарисовувалася заміна московської окупації німецько-австрійською. До того й усі інші західні держави, не прочуваючи потенціяльної загрози новітнього московського імперіялізму, байдуже приглядалися, а то й вороже ставилися до боротьби, яку розпочала Україна за свою суверенність. Крім того, проникали з-зовні в Україну інтернаціональні ідеї, московсько-большевицькі гасла та пацифістичні підшепти, а поруч із цим зростали зазіхання наших ворогів на добра українських земель. При цім усім над вищими старшинами-українцями в чужих арміях тяжів відтиск пасивної дійсности — гніт минулого та старі категорії думання, що перешкоджали ростові державної зрілости. Також відчувався брак не тільки військово-інтелектуальних, але й військово-технічних кадрів.

І коли це все прийняти до уваги, то тим більшу хвалу мусимо віддати отому поляглому роді цвітові нашої молоді, що спромігшись у них обставинах відродити в собі національні почування, уяву, новий зміст і нові методи боротьби за віковічні ідеали українського народу, полягла в нерівних боях у 1917 році. І мимоволі при згадці про цю поляглу молодь пригадуються слова Симона Петлюри:

«В день свята української державности, встають передо мною постаті лицарів і мучеників великої ідеї. Тих, що життям заплатили за свою віру в ню... Хай же в цей день ми глибше, як коли, відчуємо велику вагу передсмертних заповітів наших лицарів! Хай свято сьогоднішнє навчить нас шанувати пам'ять поляглих і бережно плекати традиції боротьби за українську державність, такі чисті й пречисті, такі ушляхотнюючі, бо оправдані, і окроплені святою кров'ю найкращих синів нації».

Ці слова Симона Петлюри такі близькі змістові п'ятидесятилітніх відзначень пам'яти поляглих лицарів революційного чину 1917 року.

Заглиблюючись думками й серцем у зміст того власнопідметного революційно-військового первопочину, в якім полягла когорта наших найкращих лицарів на шляху до великої ідеї державности, ми щойно тепер починаємо усвідомлювати, що той період боротьби був початком нової доби світу і що ця нова доба іде в майбутнє з печаттю духа поляглих лицарів тої української когорти. У цім переконанні утверджує нас не тільки відбутий Конґрес поневолених народів у Києві в 1917 році, але й найновіші незаперечні докази того, що найвищою суспільною групою, органічно пов'язаною з розвитком людського буття, є нація, як збірний індивідуум із його творчою внутрішньою ініціятивою.

Тому, складаючи хвалу поляглим у 1917 році творцям власнопідметного революційно-військового первопочину, запитаймо своє сумління, чи впродовж десятиліть, що минули від того часу, ми сповняли їх волю та чи маємо ми сьогодні стільки віри й сил, щоб продовжувати похід за цими історичними дороговказами...

2. ДОРОГОВКАЗИ НАЦІОНАЛЬНО-РЕВОЛЮЦІЙНОГО ПЕРВОПОЧИНУ

Дух державнотворчих поколінь, споконвічна ідея землі, закутої сьогодні ворожою неправдою й варварством, та ідеали тих що полягли у 1917 році — лицарів власнопідметного первопочину, творців новітньої героїчної епохи на грані століть, визначують нам дороговкази в теперішню добу, коли найвищим імперативом народу є: бути державною нацією та солідарно з іншими націями повноправно вирішувати долю світу.

Вслухаючись сьогодні у голос отого національно-революційного первопочину, ми щойно тепер, з історичної перспективи, починаємо усвідомлювати, що той великий власнопідметний державний первопочин був не лише предтечею приходу перманентної української державної дії, але й предтечею нової доби в світі. Щойно тепер ми пізнаємо, що наші дороговкази містять у собі не тільки українські національно-державні заповіти, але й глибокі універсальні істини. І тому сьогодні у цих гаслах вчуваються спасенні вічні правди, що є для нас мов би аксіомами:

1. Покладаймо надію на власнопідметну дію, бо тільки в ній наша сила!

2. Віра наша в волю України є жива тільки в державній дії, що органічно пов'язується в своїй тяглості з законним перейманням історичної спадщини від державницьких періодів минулого.

3. Прямуймо непохитно за державно-історичними дороговказами, щоб утвердити оту розпочату нами добу, в якій найтривкішою ланкою взаємопов'язання стає нація!

4. Пильнуймо й додержуймося історичної тяглости в державній дії та будьмо вірні волі поляглих у державно-власнопідметнім первопочині 1917 року!

5. Станьмо достойними зватися спадкоємцями отої героїчної епохи, розпочатої в 1917 ро-

ці, та власними чинами вписуймо дальші нові світлі сторінки в українську історію, а тим самим в історію новітньої доби світу!

Та не лише ті, але й багато інших не схоплених тут правд, що все передаються в духовій синтезі українськими поколіннями кожному новому державницькому періодові з попереднього для передачі їх наступному, — коріняться в отих настановах українського власнопідметного первопочину 1917 року.

І з ідеалізації кожного попереднього державницького періоду постають, в наступнім державницькім періоді нові дороговкази в майбутнє, з новими, досконалішими правдами, органічно пов'язаними з попередніми.

І як у попередніх державницьких періодах, так і в 1917 році Україна стала підметом світової історії, стала авангардом правди, стала передовою когортою в боротьбі за здійснення найвищої синтези ідей світу. І як у давній історії, так і в новітній, наймцнішими кордонами України були її духові кордони, на які то вперше чергу й повели наступ наші ближчі й дальші сусіди. Власне в 1917 році момент духових властивостей зумовив спротив українського народу московському большевизмові. Москва і досі не може побороти цього спротиву, хоч як намагається через поневолення поодиноких душ поневолити збірну душу всієї української нації.

І сьогодні більш ніж коли, ми мусимо ці духові кордони українського народу зміцнювати і в чужині, і в Україні, де нема вільного обміну думками. Там чекають від нас ширших перспектив у вільних умовинах життя та таких духових творчих починів, яким би в їх дорозі до українських народних мас в Україну не були перешкодою ніякі «залізні заслони». Передумовою ж для цього має бути власнопідметність на всіх відтинках української державної дії.

І тому 50-ті роковини національно-революційного первопочину, що став основою української державної дії та реґулярних частин Армії Української Народньої Республіки, висувають, зокрема, перед нами, вояками-українцями, такі проблеми:

I. Проблему вояцького взаємопов'язання, вирішенням якої ми уникнемо тих помилок, що їх ми робили в 1917 році в складі чужих армій, не знаючися взаємно й не координуючи своїх замірів і починів.

2. Властиву проблему власнопідметности української військової дії на основах традицій української реґулярної Армії, розв'язкою якої ми тільки й зможемо позбутися орієнтацій на зовнішні сили.

3. Проблему розподілу ролей згідно із взаємно усталеними внутрішніми і зовнішніми військовими концепціями, що дасть змогу уникнути втручання чужих сил у наші військові справи.

4. Проблему пов'язання себе з законним речником державно-військової рації, яким у наших очах — в очах вояків Армії УНР — є Військовий Ресорт Українського Державного Центру в екзилі. Пов'язанням себе з цим символом нашого військового суверенітету та державно-збройної повноцінности, з отим державним атрибутом, що є найвищим носієм втілення української військової ідеї, ми прийдемо до правильного усвідомлення вимог завтрішнього дня.

Та, щоб стати спроможними вирішити ці проблеми, ми повинні почати від дня відзначення великих роковин, до того підготовлятися, бо тільки в духовім вивершенні наших прагнень зможемо зірватись із захопленням до великого чину. Бож і в 1917 році власнопідметний стихійний первопочин творився в сфері духового піднесення. У сфері духового піднесення постала й Українська Духова Держава, що потім була втілена в реальні форми Української Народньої Республіки. В сфері духового піднесення закладались основи й під українську реґулярну армію.

Якщо і в наших серцях, і в серцях молодших поколінь ота Духова Держава глибоко закорениться, то будьмо певні, що в слушний час, як то було в 1917 році, вона знайде й свої матеріяльні видимі форми.

Та не тільки в духовій сфері, але і в нашій поточній дії ці великі роковини підсказують нам оте найактуальніше на сьогодні завдання, про яке вже автор цих рядків згадував загально у своїй книжці «Події і люди на моєму шляху боротьби за державу 1917-1966». В новім етапі боротьби за українську державу ми мусимо насамперед опанувати наші внутрішні відносини, до чого вже розвиток нашого суспільно-політичного життя дозрів і чого державновизвольна політика від нас вимагає.

Лише внутрішньо впорядковані і згармонізовані, об'єднані під єдиноправним державним прапором, що був скроплений кров'ю поляглих лицарів під Києвом, Крутами, Базаром та іншими дороговказами, ми становитимемо собою силовий фактор тієї міри, що з нами будуть реально числитися на міжнародній політичній шахівниці. Без цього ми й далі матимемо від потуг вільного світу лише принагідне платонічне співчуття, а не дійову підтримку нашої визвольної боротьби.

(Кінець в слідуючому числі)

Д-р **М. Рибак**

ДУХ УКРАЇНСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТИ НА НАШИХ ЗЕМЛЯХ В ПЕРЕДРЕВОЛЮЦІЙНІЙ ДОБІ

1967 рік риніс нам почесний обов'язок святкувати постання української державности та збройних сил на Придніпрянській Україні.

І саме при цій нагоді було би вказаним застановитися над такими питаннями: 1. Чи історичні дії, як основа постання на наших землях незалежної та об'єднаної України, з'явилися в нас самотужки, самі з себе, та без ніяких зусиль чи приготувань? 2. Чи, і серед яких обставин дух української незалежности проявився як вислід історичних, послідовних, довголітніх зусиль та старань наших батьків?

Зі самозрозумілих міркувань ми зразу відкидаємо перше питання. Зате відповідаючи на друге, було би для нас найлегшою справою з'ясувати ті події в Галичині, яких свідками й учасниками була та молодь, яка родилася в часі дев'ятдесятих років минулого століття. Вона саме росла й розвивалася серед поважних приготувань до Великого Зриву, і на цю молодь випав почесний обов'язок служити в наших українських самостійницьких арміях.

Але це цілком не значить, що на інших наших землях не було подібних проявів, але вони силою обставин мусіли критися по катакомбах!

На самому вступі ми мусимо вийти з того історичного заложення, що наш нарід, від його ранньої історії, відзначався стійким та непоборним духом, цінив волю понад усе і за неї по-лицарськи боровся. І того духа свободи, серед найгірших переслідувань та неволі, він заховав глибоко у своїй душі й серці. Тільки ця сила його духа була придушена, прибита, стероризована. І саме нашим батькам і дідам ходило про це, щоб при кожній нагоді кріпити духа народу, збудити в ньому його лицарську достойність, національну гідність та повне довір'я до своїх власних сил.

«Весна Народів» у 1848 р. в Австрії принесла нам широку спромогу розвивати й плекати наші державницькі та незалежницькі ідеї. Основу для того свобіднішого розвою дала галичанам перша австрійська конституція.

Українська спільнота зорганізувала свій політичний провід та покликала до життя «Головну Руську Раду», як політичного репрезентанта українського народу під Австрією. Вона у своїй політичній декларації намітила головні напрямні та основи нашого політичного діяння, висловивши їх в слідуючих принципах:

1. В імені цілого народу заявила, що ми українці під Австрією є осібним народом, відмінним від поляків та москалів; 2 Що українське населення Східньої Галичини становить нероздільну частину великого українського народу з-над Дніпра, з його столицею, золотоверхим Києвом; 3. Ухвалено домагання віддідлення Східньої Галичини від Західньої та створення з неї осібного коронного краю під українською адміністраційною владою.

Цю, на ті часи дуже сміливу концепцію, Головна Руська Рада прийняла згідно з національними ідеями пробудителя Галичини, поета Маркіяна Шашкевича.

***

Але в тому часі наш нарід в Галичині не міг ще поривaтися на ґрандіозні та імпозантні дії, бо він саме мусів мати час загоїти рани панщини, та систематично скріплювати свої духові сили. З цієї причини, діяння нашої спільноти полягало радше на скромній та неголосній роботі. Наші батьки творили речі, на перший погляд малі. Вони виходили з того заложення, що мільйони малих, але доцільних діл, у своїй цілості представляють вартість більйонів.

Саме завдяки цим «малим» речам, довершуним нашими батьками, наша ґенерація стрінулася була з добре зорганізованим шкільництвом, де працювали фахові сили, — абсольвенти учительських семінарій; вже діяли дві, а пізніше чотири українські державні гімназії з патріотичним учительством, а також, з початком організації приватного нашого шкільництва, із бурсами для середньошкільної та ремісничої молоді.

Тому, що в тому часі ще був дуже сильний москвофільський рух, наша політика пішла в тому напрямі, щоб той рух здушити, а також, щоб ослабити польську шляхту. Ця акція на дві сторони була дуже важкою і небезпечною. Москвофільство попирала Росія, а польська шляхта мала поперття австрійського уряду.

***

Часи нашої науки в гімназіях дали нам змогу виробити собі самостійницький світогляд. Діяли тайні гуртки й товариства молоді середніх шкіл. Нас полонив і захоплював «Кобзар» Шевченка, що його писав син кріпака та царський в'язень, а рівночасно поет, маляр, академік, професор мистецтва. Ми виучували

напам'ять його поезії, святкували щорічно його пам'ять та співали його «Заповіт». Ми вірили, що ось-ось прийде час, коли ціла Україна пірве кайдани!

Маючи зорганізовані тайні студентські бібліотеки, ознайомлювалися ми з поступовою всеукраїнською літературою. Ми захоплювалися перлинами української літератури, як напр., чудовими речами Марка Вовчка, та гордилися тим, що її повість «Маруся» стала обов'язковою шкільною лектурою французів. Найновіші твори Франка, Стефаника, Марка Черемшини, Лесі Українки, Михайла Коцюбинського і інших були нам вже тоді знаними.

Нас виховували побутові й історичні п'єси наших наддніпрянських письменників. Святочними обходами вітали ми в грудні 1903 р. у Львові батька нашої модерної музики — Миколу Лисенка, з нагоди 35-літнього ювілею його музичної творчости. В тих саме часах проф. Михайло Грушевський, уродженець Волині, обняв був на львівському університеті першу в цілому світі катедру історії України. Він виховав цілий ряд молодих, здібних науковців-істориків, а Наукове Товариство ім. Шевченка підніс до висоти рівня чужинецьких академій наук. Ми уважали його духовим символом єдности і незалежности всіх українців.

***

В половині наших гімназійних студій вибухла в 1905 році протидержавна революція в царській Росії. Ми тим фактом дуже раділи й багато сподівалися з того, що до царської Думи (парляменту) ввійшли були численні українські репрезентанти, свідомі оборонці української справи. Раділи, що настала свобода слова, друку та організацій українських установ. На жаль, зі знесенням конституції, запанувала також і в Україні чорна реакція. Українська революційно заанґажована молодь опинилася була поза межами України. Тоді з великим почуванням подиву й щирости вітали ми у Львові таких чільних українців-революціонерів, як Петлюру, Винниченка, Скоропис-Йолтуховського, Назарієва, Залізняка, Донцова, Крата, а між ними, популярного у Львові, Володимира Дорошенка.

Наші іміґранти знайшли в нас якнайсердечнішу гостинність, дуже скоро включилися в наше суспільне життя, а серед студентства дехто вибився на його провідників. Завдяки інтервенції наших політичних чинників, вони одержали в Австрії право азилю. Тоді дали вони почин до оснування політичної організації: «Спілки Визволення України».

Вже в часах нашої ранньої молодости ми зуміли оцінити муравлину, тиху, зверхньо майже незамітну, але цілеву працю наших батьків. Тоді загальна народна освіта була поставлена так, як рідко де навіть серед державних народів. Це були тисячі читалень «Просвіти» з великим числом своїх власних домівок та мільйоновим членством. Гімнастично-пожарничі товариства «Соколи» і «Січі» зайняли в нашій громаді чільне місце в освідомлюванні нашої доростаючої молоді. Були вже наладнані тверді основи для дальшого розвитку наших споживчих та кредитових установ, для Сільсько-Господарських кружків. На різних постах згаданих установ наші земляки з України, як знамениті організатори, спеціялісти, чи досвідчені працівники, займали визначні місця.

***

Серед згаданих подій, вже на переломі нашого століття, почала назрівати справа утворення українського університету у Львові. Виглядало б нісенітницею твердження, що боротьба за університет ішла паралельно з організацією в Галичині аграрних страйків! А чому так діялося?

Конечність власного університету проявлялася в тому, що наша культурна нація, яка мала в Галичині і в Україні дуже поважні наукові сили та тисячі, особливо в Україні, університетської молоді, була чи не одинока з-поміж всіх европейських народів позбавлена своєї найвищої наукової і виховної інституції. Але — проєкти законів у тій справі перепадали і в австрійському парляменті, і в галицькому соймі, а то виключно завдяки опозиції польської поміщицької, політично впливової шляхти. Тимчасом, по формі, утраквістичний львівський університет, як цілковито спольонізований, ніяк не відповідав українським научним потребам. Тому, що в руках тієї шляхти спочивала вся адміністрація Галичини, українська академічна молодь постановила за всяку ціну ту шляхотську пиху та нетерпимість усмирити.

Найдоцільнішим оруддям для осягнення тієї цілі була організація в 1902 році перших селянських страйків. Вони вибухли в найкритичніший для поміщиків час збирання збіжжя та сіна. Грозило, що весь тогорічний збір, без дешевого сільського покірного селянина, цілком змарнується. Наш селянин тоді виявив себе гідним нащадком наших лицарських предків і пішов зорганізовано на це діло не лише з матеріяльних, але й ідейних мотивів, і своєю мужньою та відважною поставою справу виграв. Тоді, чи не перший раз, польська

шляхта побачила, що вона вже не є необмеженим паном на нашій землі, бо по неї простягає руки саме той селянин, якому та земля слушно належиться.

***

Серед тих обставин боротьба молоді за український університет ані на хвилинку не припинювалася. В тій затяжній боротьбі не були ми залишені самі. За нами стояло священство, вся свідома інтеліґенція, свідоме молоде селянство ... Нашу університетську справу попирав, аж до побідного закінчення Митрополит Андрей Шептицький. А коли всякі леґальні засоби нам справи не розв'язали, університетська молодь сама почала безперестанно атакувати університетський сенат, жадаючи різних уступок.

Тому уладжували ми там же нелеґальні віча. Січень 1907 р. приніс знову дуже бурхливу бучу на університеті. За тим наступили арешти, голодівка арештованих студентів, яка стала голосною в цілій Австрії та поза її границями.

Три роки пізніше вже нам так гладко демонстрація на університеті не пішла ... На коритарі впав від польської кулі предсідник віча, Адам Коцко, син матері-польки, а триста з-поміж нас арештовано. До розправи покликав суд 101 студентів, та всіх їх засудив ...

Цілий ряд придніпрянських товаришів були разом з нами арештовані й суджені. Головним організатором тієї демонстрації був популярний у нас київський студент Микола Залізняк. Вкінці таки ми побідили. Хоч про це старалися ще чотири роки. В 1914 р. ухвалено університетський закон, силою якого по дворічних приготуваннях, мав наш університет у Львові діяти від 1916 року.

***

Хочу ще згадати про один суто революційний акт, про який у нас дуже рідко говориться. Це був атентат Мирослава Січинського на намісника Галичини, Андрея Потоцького, жорстокого сатрапа і ворога нашого народу. Атентат відбувся 12 квітня 1908 р. у Львові. Цей факт прийняли всі круги нашого населення, як заслужений акт кровавої помсти за кривди заподіяні намісником над нашим народом. Спонтанно, ввесь нарід оповив Січинського авреолею месника за народні кривди і терпіння. Тодішній політичний стан у Галичині був таким напруженим і грізним, що австрійський уряд не мав відваги виконати над Січинським виданого вироку смерти, а тільки замінив її на кару 20-літньої в'язниці. Завдяки поважній матеріяльній піддержці наших американських українців, Січинському удалося з в'язниці втекти. Хоч судове слідство не викрило, чи Січинський мав спільників, то було загально відомо, що ініціятива до того атентату вийшла з кругів нашої придніпрянської революційної молоді.

***

В 1906 році дуже гарно розвинулася вічева акція за зміною виборчого закону і до австрійського парляменту, і до галицького сойму, бо діючі ординації і надужиття адміністрації безсоромно параліжували наші виборчі дії. Нашу національну гідність підкріплював той факт, що наше селянство в тих акціях брало масову участь і їх з усіх сил піддержувало. Це вже була молода селянська верства, вихована в загальноукраїнськім державницькім дусі. Знову ми осягнули перемогу! Через здобуття поступової виборчої реформи австрійського парляменту та галицького сойму відкрилася нам нагода стати в тих палатах вже замітним політичним чинником, з голосом якого можновладці мусіли належно числитися.

Ті рухи, і взагалі, ціле тодішнє політичне життя, очолювали: Національно-Демократична Партія, як провідна краєва інституція, та Соціяльно - Радикальна Партія, числом менша, яка завжди, в усіх національних справах, ішла солідарно з нашою провідною партією. Інші партії були слабими і виявляли дуже незначну політичну діяльність.

***

Згадані події збудували твердий, монолітний фундамент, на якому безстрашно і безперервно зростали нові й нові дії нашого політичного і суспільного життя в Галичині.

Такою, на ціле життя незабутньою подією, яка своєю наявністю і організаційною силою потрясла цілим Львовом та захопила невисказаним ентузіязмом українське населення по цей і по той бік Збруча, — був Січово-Сокільський здвиг у Львові, зорганізований з нагоди 100-літніх уродин Тараса Шевченка, в дні 28 червня 1914 року. Повних п'ятнадцять тисяч свідомого та патріотичного юнацтва переплило, мов бистра весняна ріка, з площі Сокола-Батька вулицями: Кадетською, Коперника, біля театру, Академічною, Супінського і Стрийською на Сокільський Майдан. Маяли блакитні однострої тисячів Соколів, рясніли в ясному сонці одяги Січовичок і Січовиків, струнко маширували члени Стрілецької Громади, маширував новозорганізований молодечий Пласт. Лопотіли прапори, грали оркестри. Польська публіка заніміла, задрожала і, з острахом в очах, нас обсервувала. Це маширувала саме та молодь, яка згодом стала ядром організації Українського Січового Стрілецтва.

По обіді того ж дня почалася друга частина свята: січово-сокільські вправи при музиці на площі Сокола-Батька. Між почесними гістьми, на трибуні, сидів тодішній намісник Галичини, як репрезентант суверена — Австрії.

В саме полудне того дня убито в Сараєві наслідника престолу Австрії, архикнязя Франца Фердинанда. Щоби січово-сокільському святові не перешкодити, намісник оголосив присутнім факт атентату аж при кінці здвигу.

***

І ось, війна... 4 серпня 1914 р. загальна мобілізація. Наша ґенерація, про яку вище згадано, в тому часі була і літами, і досвідом замолода, щоби могла зайняти в грядучих рішальних подіях провідні, важливі пости... Але зате вона вже була зрілою, щоб іти слідами наших леґендарних предків. Взяла вона в руки кріс, щоби прийняти на себе найосновніший обов'язок: оружною силою здобути та закріпити волю на всіх просторах воюючої України, бо лише на сильних, конструктивних основах духа української незалежности й соборности могла зродитися сильна, духово непоборна українська армія.

Ю. Пундик

ПЕРЕД СЕСІЄЮ УНРади І СВІТОВИМ КОНҐРЕСОМ УКРАЇНЦІВ

У цьому році українська спільнота у вільному світі відзначатиме 50-ліття української національної революції 1917 року. Треба припускати, що в якийсь спосіб його відзначатимуть також і в Україні, бо ж важливости цієї події не могтиме промовчати Москва, а намагатиметься її характер і значення викривити в її імперських інтересах так як викривила характер і зміст Переяславського договору, відзначаючи його 300-ліття в 1954 р. 1917-ий рік був бо роком, коли невідома світові провінція Російської імперії голосно і рішуче, і то устами тисяч делеґатів на селянських і військових з'їздах заявили про її бажання жити самостійним державним життям як вільна нація, Україна. Доказом сили всенародньої свідомости цієї національної окремішности є факт, що й Ленін примушений був відійти від його засадничих позицій «пролетарського інтернаціоналу», а насправді всеросійського шовінізму, і з тактичних міркувань погодитися на принцип національного самовизначення та творити маріонетковий «український» радянський уряд, щоб, мовляв, «відібрати від українських шовіністів нагоду пояснювати наступ наших (московських — Ю. П.) військ як окупацію» України.

Можна зараз дискутувати, чи з правного боку Українська Радянська Соціялістична Республіка є державою, чи ні. Ясно, що вона не є вільним виявом волі українського народу, а тільки накиненою йому формою окупаційного режиму. Але Україна є таки суб'єктом міжнародного права, а не однією з провінцій Росії, дарма що пересічна людина західнього світу за таку провінцію її вважає. Та й московський режим намагається перетворити її в провінцію, відбираючи від неї щораз більше формальних атрибутів її державної окремішности і намагаючись знищити її національну духовість через посилену русифікацію. Але навіть у цій зовсім виразно імперіялістичній політиці московські большевики ніяк не можуть виступити з валуївською тезою про неіснування окремої української нації, а примушені шукати більш окружних шляхів до «добровільного» «зливання» української нації в московську.

Ставити сьогодні з легкої руки оптимістичні проґнози, що ці московські намагання засуджені на невдачу, бо, мовляв, Україна жила, живе і житеме, було б найпростішим способом заспокоювання нашого власного сумління. Але водночас і наша власна історія і історія інших народів дає чимало доказів неймовірної живучости національних інстинктів і стихійного прагнення до національної свободи. Докази цього бачимо навіть зараз в Україні у сильному прояві національного спротиву московській імперській політиці і то серед молоді, яку від колиски вчили про реакційність «національного шовінізму», про «співдружбу советських народів», про вищість всього московського і про закономірність злиття націй і національних особливостей в одну націю з однією культурою. Нема сумніву, що теперішнє посилення Москвою русифікації і є якраз виявом страху, і затурбованости Москви тією зрос-

таючою повенню національного відродження, підсилюваного подібною повенню в цілому комуністичному бльоці включно навіть з явищем національних тенденцій серед комуністичних партій. Тому питання сьогодні в тому, чи вдасться Москві стримати наростаючу повінь національного відродження, чи теж ця повінь прорве побудовані Москвою греблі й затопить російську колоніяльну імперію, останню колоніяльну імперію в світі, у хвилях нового 1917 року. А перед українською спільнотою у вільному світі стоїть питання скільки вона може допомогти підсилити цю повінь і пробивати московської греблі поневолення.

Усі ми, здається, згідні тому, що причиною невдачі нашої національної революції 1917 року була наша непідготованість до неї — брак досвіду державного будування, брак чіткої програми дії і врешті наша «племінна ментальність» з її наголосом на інтереси власного «хутора» замість всенаціональних інтересів. Ми всі також згідні в тому, що політичне усамостійнення будь-якої нації вимагає перш усього духового усамостійнення, уміння думати державними стандартами, уміння по-зрілому підходити до питання загально-національних інтересів, відкинувши «племінну ментальність». А все ж, вивчаючи на протязі п'ятдесяти років помилки наших «батьків» у 1917 році і часто лаючи тих «батьків» за їхні помилки, українська спільнота у вільному свівті — бо тільки вона має змогу об'єктивно вивчати нашу історію — далі хворіє на ту саму «племінну ментальність», яку вона критикує у «батьків». І то треба ствердити цікавий психологічний факт, що ця хвороба найсильніше себе проявляє саме серед тих, які найголосніше засуджують «батьків». Маю на увазі не територіяльну «племінність», бо ця на щастя, вже відмерла, а психологічно — групову, яка проявляє себе в політичному, суспільно-громадському і релігійному житті нашої спільноти. Як наслідок, історія з - перед 50 років повторяється щоденно у нашому житті: «пашківські республіки», роздріблення зусиль, розпорошування енергії на внутрішні дрібні справи, і навіть «державні пучі», а водночас і характерне явище філософії «моя хата скраю», яку ми делікатно називаємо «невтральністю.»

Відзначаючи 50-ліття 1917 року врочистими святами, нашій спільноті треба врешті тверезо проаналізувати те, чого ми не навчилися з досвіду нашої національної революції, і знайти шляхи з завороженого кола нашої політичної і суспільної безрадности перед хворобою, що роз'їдає наш організм. Нагодою до перелому, який міг би переорієнтувати нашу дію на творчий шлях внутрішнього оздоровлення можуть і повинні стати дві події запляновані на 1967 рік: сесія Української Національної Ради і Світовий Конґрес ВільнихУраїнців. Обидві події себе природньо доповнюють, поскільки одна може стати початком упорядкування нашого політичного сектора, а друга — суспільного сектора. Треба тільки, щоб вони не перетворилися в конкуруючі події, а щоб навпаки стали початком консолідації наших сил довкола обох установ з чітким поділом їхніх завдань і праці.

Українська Національна Рада і взагалі Державний Центр Української Народньої Республіки не ідеальні у їхній теперішній формі. Але чи існує десь у світі ідеальний державний уряд? І чи цей брак ідеальности будь-якого уряду дає підстави заперечувати його потребу й доцільність? Одні тільки анархісти дадуть на це притакуючу відповідь. Якщо ж ідеться про українську суспільність, то чи нам подобається Державний Центр УНР, чи ні, то він таки правний переємець первісного уряду Української Національної Республіки, який ніколи себе не ліквідував а переїхав на еміґрацію, щоб звідси леґально очолювати й символізувати продовження війни з московським наїзником, початої ще в 1918 році. Уряд цей був створений волею всього українського народу і ніякий вільший політичний акт народу народнього мандату від цього уряу не відібрав.

Тому отже, якщо ми визнаємо традиції Української Народньої Республіки — а всі ці традиції визнають за винятком гетьманської групи!, — якщо ми заперечуємо право київського уряду УРСР говорити в імені українського народу, якщо вважаємо теперішню нашу боротьбу проти московського окупанта боротьбою за здійснення універсалів 1917 і 1918 років про самостійність України, тоді логічно мусимо визнати існування уряду Української Народньої Республіки в екзилі. Намагання ліквідувати його і підмінити його створеними на скору руку комітетами, байдуже чи вони були створені в якомусь українському місті чи на еміґрації, тільки послаблювало б наші політичні позиції у світі, підсилюючи аргументи наших ворогів, що, мовляв, наші політичні твори еміґрації є тільки твором еміґрантських групок, і то тільки групок з якоїсь частини української эемлі, якихось «галичан», які не відзеркалюють думок і прагнень українського національного масиву. Такі арґумен-

ти дуже радо сприймають ті світові політичні кола, які таки хочуть бачити справу України внутрішньою справою Росії, а український національно-визвольний рух як роздмухану чужими політичними аґентурами аферу, яка не має ніякого історичного оправдання і бази під собою.

Саме тому, у противагу цим ворожим нам заходам, і в противагу московським маріонеткам у Києві, ми повинні виставляти на світовий політичний форум уряд УНР в екзилі як справжнього і законного представника волі українського народу, аж поки український нарід знов у вільних виборах не змінить його іншим урядом. Морального і політичного значення цього факту у нашій політичній дії в світі ніяк не підмінить будь-яка інша установа створена нами тут на еміґрації.

Що Державний Центр УНР до цієї пори, принаймні за останніх кілька десятків років не зумів належно скапіталізувати своєї позиції на зовнішньо-політичному відтинку, то в цьому вина частинно браку зрозуміння частиною нашої суспільности ролі ДЦ в нашій політичній акції, частинно амбіції однієї політичної групи перебрати на себе ролю виключного політичного представника українського народу, а частинно таки недоліки в дотеперішньому устрої і складі ДЦентру. І якщо ми з одного боку маємо право сподіватися від нашої суспільности зрозуміння важливости ДЦ і допомоги йому у його завданнях, то, з другого боку, маємо право чекати від чергової сесії УНРади таких реформ в устрої ДЦ, які зміцнили б його і зробили більш працездатним.

Одною з причин слабости ДЦ є теперішня формула складу Української Національної Ради як вільного українського парляменту в екзилі. Відсутність (добровільна!) у ній представників ОУН-Р і ОУН-З, а водночас паритетна система представництва від інших політичних груп створили в цьому нашому парляменті існування парляментарної більшости, яка репрезентує зовсім таки невеличку меншість нашої суспільности, бо ж деякі партії заступлені в УНРаді майже не мають ніяких членських кадрів серед суспільности, принаймні тут на еміґрації, а з Україною вони також ніякого контакту не мають. За парляментарними зразками деяких країн, представництво в УНРаді було обмежене до політичних груп. В умовах нормальних всенародніх виборів така система може мати своє оправдання, бо ж кожен громадянин, чи належить він до якоїсь політичної партії, чи ні, може голосувати за якогось кандидата. Але в умовах нашого життя, коли переведення якихось виборів до УНРади було б практично неможливе, система політичного представництва виключає від впливів на працю УНРади всіх тих, котрі з тих чи інших причин воліють не вступати в політичні, чи споріднені з ними суспільно-громадські групи, а все ж беруть активну участь у нашому житті. Очевидна річ, що будучи вилученими від впливу на УНРаду, ці люди не відчувають ніякої відповідальности за неї і за її роботу.

Переорганізування УНРади так, щоб її склад хоч приблизно віддзеркалював засяг впливів заступлених у ній груп і щоб в ній були заступлені видатні представники нашого суспільно-громадського, культурного і церковного життя, не легка до здійснення справа. А все ж чергова сесія УНРади повинна зробити крок у цьому напрямку, щоб перетворити УНРаду у представництво всієї вільної української суспільности і здобути для неї підтримку всієї суспільности. Як саме в деталях цю справу розв'язати, це була б справа комісії для підготовки сесії УНРади.

Закон про реорганізацію Державного Центру УНР був схвалений тоді, коли в Европі, а зокрема в Німеччині, жила велика маса української політичної еміґрації, яка могла творити резервуар людських сил для поповнення людського складу так в УНРаді, як і у Виконному Органі. Але незабаром більшість цього людського резервуару виїхала з Західньої Европи і складові органи Державного Центру в останніх роках опинилися перед проблемою браку людей на місце тих, які виїхали або вмерли. Якщо проблему людей до складу УНРади можна ще розв'язати поповненням з-поміж тих, які перебувають за океаном, незалежно від їх чужої державної приналежности, то проблема складу Виконного Органу далеко складніша, оскільки Виконний Орган є і мусить залишитися таки урядом України в екзилі. Автори первісного закону про Виконний Орган уклали його під впливом ілюзії про наявність великої кількости людей, які могли б зайняти окремі ресорти у ньому. Сьогодні ж виявляється, що тих людей бракує і обсадити всі ресорти Виконного Органу немає ким.

Розв'язка питання людського складу Виконного Органу залежить від того, яку функцію повинен зараз сповняти і який повинен бути його склад. На мою думку, дотеперішній Виконний Орган перебрав на себе такі функції, яких він в існуючих умовах ніяк не може за-

довільно виконати, а не виконуючи їх, тратить свій престіж. Цілком очевидно, що справжнім урядом Виконний Орган не може бути, тобто урядом з усіми ресортами державного життя. Він є тільки символом уряду УНР, носієм його печатки і державного прапора. І тому його функції треба звузити до його найосновніших функцій, з яких найголовніша, — це функція політичної репрезентації України в світі, тобто міністерства закордонних справ з окремими зв'язаними з його працею відділами.

Припускаю, що автори закону про реорганізацію Державного Центру, передбачаючи окремі ресорти у Виконному Органі, мали на увазі, що ці ресорти займатимуться не так самим державним управлінням, як радше плянуванням організації окремих ділянок державного життя майбутньої вільної української держави. Таке плянування конечне й потрібне. Поділ відповідальности за таке плянування голів окремих ресортів Виконного Органу був оправданий тоді, коли були люди до кожного ресорту. Коли ж тепер таких людей немає, то зменшений Виконний Орган повинен передати цю працю окремим комісіям, складеним з людей з-поза Державного Центру і очоленим окремими членами УНРади. Незалежно від того, як ця справа буде розв'язана, — завдання державного плянування, поруч із завданням політичної дії перед світом, з важливим завданням, якого УНРада і Виконний Орган не повинні знехтувати. Ми здебільша спрямовуємо всю нашу увагу на питання вибореня самостійности Україні. Але боюся, що коли б сьогодні ця самостійна держава була проголошена, ми ледве чи знали б що далі робити, як ту державу організувати. Безперечно, кожна політична група має свої програми. Але ці програми є тільки загальними ствердженнями, висловом філософії кожної групи, і не дають детальної відповіді на те, як цю філософію перевести в практичне життя, а тимбільше не дають відповіді на питання щоденного функціонування державого апарату, без якого держава не може існувати.

Пропоноване вище обмеження складу й функцій Виконного Органу є тільки логічним узглядненням реального факту реальних завдань Виконного Органу на еміґрації, так, щоб він був справді репрезентаційним, хоч і обмеженим складом, екзильним урядом Української Народньої Республіки і ефективним чинником української політичної дії за кордоном.

Відтяження Виконного Органу від обов'язків у інших ділянках нашого життя крім політичної ділянки, вимагає передання цих обов'язків іншій, суспільно-громадській установі створеній як репрезентація всієї української спільноти у вільному світі. Такою установою повинен стати Світовий Конґрес Вільних Українців і його постійний Секретаріят. Підготовляючись до цього конґресу, треба нам усім рішуче усвідомити факт, що він, ані його Секретаріят, не повинен намагатися перебирати на себе функцію, яка виключно належить до Державного Центру УНР, тобто функцію політичної репрезентації України перед світом. Будь-які намагання в цьому напрямку були б смертним вироком для самого конґресу і тієї ідеї, задля якої його організуємо. А це тому, що велика частина нашої суспільности ніколи не погодиться передати таку функцію Конґресові, і Конґрес вже з перших днів перетвориться в те, в що перетворився Український Конґресовий Комітет Америки після його останнього з'їзду — тобто в однобічну установу без повної підтримки всієї суспільности. А він запляниваний і повинен бути форумом загальноукраїнської консолідації в суспільно-громадській площині, свого роду українськими Об'єднаними Націями, де справи, що вимагають загальної співдії всієї української суспільности, могли б бути полагоджені й успішно переведені в життя. Бодай здорово-думаючій частині нашої суспільности вже аж надто добре видно, що дотеперішнє розбиття і розпорошення наших зусиль веде до неефектовнос и у праці, до її мізерного виконання, а часто до пародії на поважні в задумах пляни. Найголовніше ж, що з кожним роком цей стан гіршає і цілий ряд важливих завдань, які ми повинні і можемо виконати тільки об'єднаними зусиллями, залишаються невиконаними. Тому треба докласти всіх зусиль, щоб Світовий Конґрес Вільних Українцівх став плятформою і установою, де замість перекрикувати себе, щоб доказати чий голос сильніший, ми почали б у державницько-зрілий спосіб обговорювати засоби і методи здійснення нашої найбільш ефектовної допомоги українській визвольній справі.

Неменш важливою причиною, чому Світовий Конґрес Вільних Українців не повинен і не сміє намагатися перебрати на себе функцію політичного представника України, є зовнішньо-політичні міркування. Як було вже згадано вище, Державний Центр УНР є з правного і фактичного погляду спадкоємцем останнього вільного уряду України, створеного волею українського народу і визнаного у свій час іншими державами. Це дає Державному Центрові право виступати як правний пред-

ставник українського народу і заперечувати це право поставленому Москвою в Києві узурпаторові. Його голос може мати вплив на світову думку, або й ні, залежно від зовнішніх політичних обставин і від нас самих. Але далеко менші надії на успіх у дипломатично-політичній дії на міжнародньому терені може мати Світовий Конґрес чи його Секретаріят як чисто еміґрантські установи, які правно могтимуть говорити тільки від імені української еміґрації. Якщо, наприклад, у Вашінґтоні прислухаються до порад і думок якогось українця як **громадянина ЗДА,** до того ж впливового в якійсь політичній американській партії, то поза межами ЗДА проф. Добрянський є таки **американський, а не український** політичний діяч, який тому і не може говорити від імені українського народу. Це саме можна сказати про українців Канади, Бразилії тощо. При всіх їхніх політичних впливах у їхніх країнах, поза межами тих країн вони таки будуть «невизнаними пророками», якщо йдеться про українську справу і право промовляти від імени українського народу.

Ствердження, що Світовий Конґрес Вільних Українців не повинен і не може виступати в імені українського народу, не виключає його політичної дії. Навпаки, політична пропаґанда української справи мусить стати однією з головних ділянок його праці, але тільки як підтримка діяльности Державного Центру УНР, тобто моральна і матеріяльна підтримка екзильному урядові України. Світовий Конґрес Вільних Українців і всі суспільно-громадські організації повинні прокладати шлях у всіх країнах, де живе українська спільнота, до визнання світовою опінією екзильного уряду України як леґального представника українського народу в його боротьбі проти московського окупанта.

Допомога нашій політичній справі за кордоном і підсилення українського національного спротиву в Україні залежить від впорядкування наших внутрішніх відносин у вільному світі та посилення нашої праці. І тут Світовий Конґрес повинен відограти важливу ролю координатора наших дотепер розпорошених зусиль в суспільно-громадській, культурній і релігійній ділянках. Потреба такої координації і об'єднання зусиль відчувається в ділянці виховання нашої молоді і приготування її до суспільно-громадської праці; в ділянці культури, яка вимагає реставрування знищених Москвою наших культурних надбань і творення нових надбань, збереження наших наукових установ, як Український Вільний Університет, наші наукові товариства тощо; врешті в церковно-релігійній ділянці, де потрібний загальний суспільний моральний натиск на те, щоб перетворити існуючі, — як висловився О. Штуль-Жданович в одній з промов, — «помісні епархії» в поодиноких державах чужого світу в сильні твердині українських релігійних традицій і «джерело відродження релігійного життя і традицій у майбутній вільній Україні».

Відзначаючи 50-ліття української національної революції, від святкових заяв про нашу відданість ідеалам тієї революції нам треба перейти до творення підвалин під соборну дію нас усіх у дусі зрозуміння не тільки того, що, як казав Франко, на кожному з нас «мільйонів стан стоїть», але й того, що доля сорока мільйонів наших братів в Україні частинно спочиває на сплетених у самовідданій і дружній праці руках нас усіх. А успіх нашої дії перед зовнішнім світом залежатиме не від наших заяв, а від наших вчинків, від доказу нашої державної зрілости. Світ слухатиме нас тільки тоді, коли ми заговоримо до нього одностайним голосом протесту проти поневолення нашого народу, а не криком розсвареної юрби.

«Історія сих двох „братніх народів" (українського і російського — прим. Ред.) вступила в стадію, про котру оповідає біблійна історія перших братів: І спитав Бог: Каїне, де твій брат Авель?»

М. Грушевський
в статті «Очищення вогнем»
4 лютого 1918 р.

Володимир Шелест

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ДУМ

Дослідники української поезії уже давно прийшли до висновку, що серед усієї давнішої поетичної творчости жанр думи має познаки найбільш типової національної своєрідности. Ці риси всеціло охоплюють як форму, так і сюжетну основу, підкреслюючи таким чином їх органічну цілість у вияві суто українських ідейних та художньо-естетичних принципів.

З історії культурних еволюцій відомо, що в певних періодах історичних обставин сильніше проявляє свою дію процес одвічної боротьби змісту з формами й під діями такого процесу наступає відмирання тих застарілих форм, що втратили зв'язок із життям і одночасно висуваються на кін розвитку нові форми, котрі перебирають на себе ролю носіїв нового ідейно-художнього спрямування.

Прикладом такої заміни старих форм новішими може служити культурно - історичний факт заміни билин думами й історичними піснями. Билини, що виникли в історичних умовах Київської Русі, не знайшли для себе поля для постійного культивування в Україні. Билини перемандрували далеко на Північ Росії, де й законсервували свої жанрові форми, зберігаючи «ряд особливостей, зокрема пейзажних, що вказують на місце їх первісного побутування» [1]. Місце билин заняли думи та історичні пісні, які більше відповідали настроям тогочасного стану, — тим історичним змінам національно-соціяльної натури, які відбувалися на українській землі.

Термін «д у м а» зустрічається вже наприкінці 16 стол. (1587 р.) в «Анналех» польського історика С. Сарницького. Сарницький там також наводив приклад думи про смерть двох братів Струсів, які належали до українського козацького стану й загинули геройчною смертю в битві з волохами 1506 р. Ця подія — пише Сарницький — «була описана в елегіях, які русини називають думами» [2].

Крім С. Сарницького цей термін «дума» часто вживався в польських писаних джерелах у значенні елегії. Наприклад, у «Польсько-російському словнику» Станіслава Міллера (Вільно, 1829) термін «дума» має пояснення: «duma — elegia, piesn rycerska — героїчна пісня, рід віршування сумного й жалібного» [3]. Майже таке саме пояснення подано в словнику польської мови (8 томів), опрацьованому Яном Карловичем, Адамом Кринським і Владиславом Недзведським [4]. Правдоподібно, що цей термін «дума» в такому ж значенні був перенесений до українського літературознавства М. Максимовичем, а до російського — К. Рилєєвим. Одночасно треба згадати, що М. Максимович перший вказав на ті відмінні риси, які відрізняють думи від історичних пісень.

Говорячи про думи, Л. Білецький зазначував, що трудно дати «ясну й остаточну відповідь» на питання про те, коли саме зародився цей жанр української поезії, бо бракує історично-наукових даних. Д. Чижевський також не говорить багато на цю тему. Він тільки думає, що «повновартісні „думи" належать до народної словесности, що розвивалася якимись власними шляхами, нам ближче невідомими» [5]. Як видно, прямих теоретичних обґрунтувань щодо походження українських дум — маємо небагато. Це не значить що про думи мало написано. Написано досить праць, але справа в тому, що трактування цієї теми концентрувалося на окремих аспектах: територіяльного, національного і соціяльно-політичного, сходячи іноді й до публіцистичних методів аргументації, як це сталося, наприклад, з дискусією, котра розгорнулася після III-го Археологічного З'їзду 1874 р. й перекинулася на сторінки «тогочасної загальногромадської преси» [6].

Наслідки таких дискусій хоч і вияснили, здавалося б, деякі принципові питання, однак, помимо цього, ще й далі не тратила своєї актуальности основна проблема методичного підходу до вивчання билин і дум, бо з одної сторони діяли намагання, щоб не допускати до наукового поділу епосу східних слов'ян, а з другої сторони протидіяли доводи, що вказували на «неможливість і неприпустимість ототожнення процесів епічної творчости у росіян,

---

1. Рильський, М. Т., «Героїчний епос українського народу» *Історичний епос східних слов'ян,* Київ, 1958, ст. 40, Видавництво А. Н.

2. Білецький, Л., *Іст. укр. літ.,* т. І., ст. 222; також див. працю Г. С. Сухобрус: *Українсько-російські фольк. зв'язки,* Київ, 1963, ст. 46.

3. Рильський, М. «Героїчний епос українського народу», ст. 41.

4. Там же.

5. Чижевський, Д. *Іст. укр. літ.,* ст. 247.

6. Сухобрус, Г. С., *Українсько-російські фольклорні зв'язки,* ст. 39. (Мова йде про реферат О. Ф. Міллера «Великорусские былины и малорусские думы» та про дискусію в газетах: «Голос». СПб., «Киевлянин», «Киевский телеграф»).

українців і білорусів», бо таке «механічне перенесення спостережень над історією російського епосу на український чи білоруський неодмінно приведе до глибоких, принципових помилок». Тому прихильники цього погляду вважають, що «епос кожного східнослов'янського народу повинен вивчатись як самостійне ціле»[7].

Мусимо признатись, що питання зв'язку дум з билинами й далі перебуває в дискусійному стані. Ще й далі ведуться спірні дискусії або про поверхове зв'язування, або розмежування дослідів. Але найбільш дивним видається той факт, що між деякими українськими і російськими науковцями помічається якийсь незрозумілий обмін позиціями. Тут варто зіставити вислови одних і других. Так, наприклад, у праці «Эпос славянских народов», опрацьованій для потреб вищих шкіл такими дослідниками як проф. П. Богатырев, проф. В. Чичеров і канд. філолог. наук И. Шептунов — виразно написано:

Украинские думы в жанровом отношении представляют собой весьма оригинальную, специфически украинскую национальную поэтическую форму не имеющую аналогий в фольклоре иных народов [8].

В «Українській радянській енциклопедії» знаходимо зовсім інше формулювання погляду в відношенню до українських дум:

Походження і розвиток дум пов'язані з спільною для всіх сх слов'ян билинною епічною традицією древньоруської народності, а також з епосом півд. слов'ян [9].

Отже, як бачимо, справа не зовсім ясна. Це лише свідчить про відсутність наукового однозгідного підходу до досліджуваного поля. Звичайно, що в нормальному ході дослідів допустимі певні відхилення, певні різниці, але не аж до такої міри, бо це тільки лишній раз підтверджує, що з дослідами східнослов'янського епосу таки щось невпорядку, що дослідні інститути й академії наук Києва і Москви ще тільки шукають, може не так об'єктивної, як, радше, відповідної плятформи для аргументації, — шукають компромісу.

Щоб поставити справу ясно, треба признати, що тут не ходить про якесь поверхове зв'язування в одну цілість окремих культур, ні про конкретизацію тих культурних розмежувань; не ходить про якийсь заспокоюючий компроміс між існуючими поглядами — йдеться тільки про наукову об'єктивність, без різниці на те, на якій стороні виявиться перевага. Наука й мистецтво не признають компромісів, бо форма такого погодження їм невластива.

Багато клопотів також мають дослідники в Україні і Росії з насвітленням поглядів про індивідуальні й колективні первні в жанрах усної поетичної творчости, надмірно випуклюючи колективізм. А в розглядах постатей допускалися до ненаукових трактувань теми. Як пише В. Чичеров, «у билинному епосі в ряді випадків вульгаризувались прийоми гіперболізації — образ Микули Селяниновича трактувався як образ куркуля-своєземця», бо він мав багату одіж і оздоблену сріблом і золотом соху [10].

Такі й інші подібні недоречності лише підкреслюють те, що стрижень основної проблеми в дослідженнях східнослов'янського епосу в основному ґрунтувався на соціяльно-політичному принципі, висуваючи з поля зору формально-естетичні елементи, які відограють дуже велике значення в досліджуваній ділянці. Через це й заіснували такі кардинальні помилки поверхового, чи за висловом Чичерова, «механічного перенесення спостережень» одного епосу на другий.

Зіставляючи погляди дослідників східнослов'янського епосу ми дійсно таки бачимо значні розходження думок у відношенню до генези українських дум. Все ж таки можна вважати, що ми маємо відповідні дані й можливість розв'язати це питання, якщо вилучити з поля дослідів основну тенденцію підпорядковування культури культурі, народу народові тощо.

Ми схильні розглядати думи окремо, коли йдеться про їхні жанрові особливості, які нерозривно пов'язуються з історичною долею української народности і які відображають специфіку окремих етапів історичного буття народу в своїх циклях. Однак, коли мова йде про творчі традиції українського народу, то початки ті треба виводити з передкняжого періоду й вести через княжі часи до героїчного козацького епосу, з якого вилонилися думи.

Ми погоджуємося, що в умовах Київської Русі східнослов'янські народності мали в своїй культурі подібні або й спільні елементи, успадковані з праслов'янської давнини, але не погоджуємося з терміном «древнерусская народность», «древнерусская культура», бо маємо багато даних уважати таку термінологію помилковою.

Київська Русь не була «колискою» якоїсь однієї народности, а була державним об'єднанням племен, які шляхом спорідненого зближен-

---

7. Чичеров, В. І., «Підсумки робіт і завдання вивчення російських билин та історичних пісень» (*Іст. епос сх. слов'ян*, ст. 22).

8. *Эпос славянских народов*, Москва, 1959, ст. 97.

9. *Українська радянська енциклопедія*, Київ, 1961, т. 4.

10. Чичеров В. І. «Підсумки робіт і завдання...», (*Іст. епос слов'ян*, ст. 12).

ня окреслювали межі для окремих національностей. Отже, по розпаді Київської Русі не творилися народності, як це доводять деякі історики, — а тільки завершувався процес територіяльного розмежування давнозформованих окремих народів, які ввійшли в нову фазу окремішного цілеспрямування своїх шляхів до дальшого національного й культурного життя, зберігаючи при тому своєрідні прадавні традиції культури, які унаслідували від предків.

Українські думи, як зазначає Л. Білецький, зближені як і до народних голосінь, так і до найстарших билин. Уподібнюються вони й до псальмів, а спільною рисою цієї подібности являється рецитаційний спосіб виконання.

Ці три типи народно-поетичної творчости — пише Л. Білецький — яскраво свідчать, що дума безпосередньо вийшла із цього джерела. Вона якби об'єднує в собі глибоку елегійність голосіння, елегійність і моралістичну науку псальми та героїчність, патріотизм національний билини. Тому то думу українську необхідно вважати творчою синтезою всіх цих трьох жанрів народної поезії. Вона в процесі свого творення не є одиноке явище в загально-народній традиції [11].

Тут варто згадати, що про канти й псальми досить цікаву розвідку опрацював М. Сперанський, (див. *Труды отдела древнерусской литературы*, АН, М-Л. 1963, т. XIX, ст. 408). Сперанський, коментуючи факти міжслов'янських культурних взаємин початку 18 стол., пише, що канти й псальми зародилися в середовищі Київської Духовної Школи. «Родина их, как известно, — Украина и культурная среда Киевской Духовной Школы, а сами они — продукт ее и латино-польского влияния на Украине 16-17 вв. Отсюда образцы этой разновидности школьной поэзии были перенесены в значительном количестве в Московскую Русь...» Сперанський також твердить, що традиції віршування Київської Духовної Школи впливали на сербське віршування.

Далі цей же автор наводить приклад, яким скріплює свою думку про те, що такими подібними шляхами дійшли до свого творчого вияву грецькі т р е н и, римські н е н і ї, а також середньовічні п л я н к т и, які так само поєднували в собі елементи ліричного й епічного.

Таке твердження можна прийняти, бо зв'язок між згаданими жанрами легко прослідити. Тим більше коли вказати, що згадані жанри відображають у творчій обробці іноді й ту саму тематику.

Українські думи появляються десь у XV ст., в часах виняткової історичної ситуації. Тоді бо український народ старався вилонити із своїх духових надр такі форми поетичного творива, які б всеціло відповідали тій велетенській напрузі нації, що була необхідною для втримання життєвих устроїв України в моментах складних перетворень. Ті перетворення також і зумовили потребу відповідної переоцінки духових цінностей: витискаються старі билинні жанри, насичені надмірною гіперболізацією надприродних ситуацій і замінюються іншими, новішими, більш реальними, які «органічніше, живіше, безпосередніше» відображали в собі події, котрі силою обставин висувалися на тогочасний кін історичного буття українського народу [12].

В той час Україні загрожувала нова ворожа сила, яка замінила собою татаро-монгольську загарбливість. Тією новою загрозою була Туреччина, що вийшовши на арену історичного театру в переломовій добі XIII-XIV ст., почала свою аґресивну дію, захоплюючи до кола своїх інтересів посілости Візантії, Балканських країн та території Придніпров'я і Придунайщини.

Розсварена Европа не могла спромогтися на одностайну поставу, щоб перегородити дорогу турецькій аґресії. Через це Туреччина скоро опанувала Балкани, здобула Константинополь, кримську Кафу, гирла Дунаю і Дністра; згодом захопила Молдавію з Буковиною та Басарабією; а ще згодом — Закавказзя, перетворюючись таким чином у Османів, що розширила сфери своїх впливів на материках: Африки, Азії й Европи [13].

Українські землі в той час були поділені. Частина їх була під литовським пануванням; частина під польським і угорським: Литва захопила в XIV ст. Волинь, Чернігівщину, Київщину й Поділля. Галичина й частина Зах. Волині з 1387 р. перебували під Польщею. Отже, як видно, становище українського народу було незавидне і для виходу з такої ситуації треба було великої мобілізації фізичних і духових сил. Власне на такому історичному тлі й зародилися жанри українських дум та історичних пісень, які й відобразили в собі настрої тих часів.

Думи можна поділити на два основні цикли: раніший і пізніший. Перший із них тематично охоплює боротьбу з турками і татарами; другий — козацько-польські війни.

Як перший, так і другий цикли ще розчленовуються на окремі підцикли, або групи зближеного тематичного окреслення, наприклад: думи про турецьку неволю, думи про лицарську смерть козаків, про щасливий порятунок через визволення з неволі, про побутову мораль (з наголосом на потребу зв'язку з родом). Окремою групою виступають думи про Хмельниччину та думи на соціяльні теми, які

---

11. Білецький, Л., *Іст. укр. літ.*, ст. 223.

12. Цапенко, І., *Питання розвитку героїчного епосу сх. слов'ян*, АН, Київ, 1959, ст. 33.

13. Гуслистий, К., «До питання про умови виникнення українських дум», (*Іст. Епос сх. сл.*), ст. 120.

наближаються дечим до дум про побутову мораль [14].

До групи дум на теми турецької неволі слід зарахувати такі як «Плач невільників на каторзі», «Втеча братів з Азова», «Маруся Богуславка», «Іван Богуславець», «Сокіл».

Теми лицарської козацької смерти дуже помітно обарвлені в думах: «Іван Коновченко», «Хведір Безрідний», «Самарські брати», «Дума про братів Струсів».

Думи про щасливий порятунок — визволення з неволі включають такі як «Самійло Кішка», «Олексій Попович», «Отаман Матіяш», «Розмова Дніпра з Дунаєм».

Теми побутової моралі відображені в таких думах як «Поворот сина з чужини», «Дума про брата і сестру», «Іван Коновченко-Удовиченко», а теми соціяльні помітно випуклюються в «Думі про Ганджу Андибера» та в «Думі про Голоту».

До групи дум про Хмельниччину (період 1648-57 рр.) входять: «Хмельницький і Барабаш», «Корсунська битва», «Оренди», «Дума про молдавський похід Хмельницького», «Білоцерківщина», «Смерть Богдана», «Вибори Юрія Хмельницького». Ця група, що відноситься до конкретних подій і оспівує героїв з відомими іменами, дещо наближується до жанру історичних пісень.

Наводячи такий тематичний поділ дум, треба вказати, що поділ цей приблизний, бо немає якогось певного усталення схеми для клясифікації українських дум. Як видно з наведеного поділу, що деякі думи можна розглядати із двох або й більше аспектів, якщо йдеться про тематику. Знову, як пише М. Рильський, трудно говорити про приналежність дум до окремих циклів, бо це, радше, тільки «групи дум, що відносяться до певних історичних епох і почасти осіб» [15]. Таке саме групування властиве і для болгарських і сербських циклів епосу про боротьбу з турками [16].

Ідучи за розвитком елегійного мотиву в українських думах, насамперед треба піддати розглядові думи про турецьку неволю, де елегійність проявляється дуже згущеним кольоритом у поетичних висловах. У думах з темами невільництва з особливою силою звучить мотив безпросвітнього горя, глибокого трагізму, невимовного суму. Наприклад, в думі «Плач невільників на каторзі», яку наводимо нижче:

У святу неділю не сизі орли заклекотали,
Як то бідні невольники у тяжкій неволі заплакали,
У гору руки підіймали, кайданами забряжчали,
Господа милосердного прохали та благали:
— «Подай нам, Господи, з неба дрібен дощик,
А знизу буйний вітер!
Хочай би чи не встала на Чорному Морю бистрая хвиля,
Хочай би чи не повиривала якорів з турецької каторги.
Та вже нам турецька бусурманська каторга надоїла:
Кайдани-залізо ноги повривало,
Біле тіло козацьке-молодецьке коло жовтої кості пошмугляло!»
Баша турецький, бусурманський,
Недовірок християнський,
По риночку похожає,
Він сам добре теє зачуває,
На слуги свої, на турки-яничари зо зла гукає:
— «Кажу я вам турки-яничари, добре ви дбайте,
Із ряду до ряду захожайте,
По три пучки тернини і червоної таволги набирайте,
Бідного невольника по тричі в однім місці затинайте!»
. . . .
Стали бідні невольники на собі кров християнську забачати,
Стали землю турецьку, віру бусурманську, клясти-проклинати.
— «Ти земле турецька, віро бусурманська,
Ти розлуко християнська!
Не одного ти розлучила з отцем, з матір'ю,
Або брата з сестрою, або мужа з вірною жоною!»
Визволь, Господи, всіх бідних невольників
З тяжкої неволі турецької,
З каторги бусурманської,
На тихі води,
На ясні зорі,
У край веселий,
У мир хрещений,
В городи християнські!
Дай, Боже, народу християнському волю.

У думі «Плач невільників на каторзі», як зазначає Цапенко, поєднується в одну цілість і «лірична стихія», і «епічна описовість». Відчувається в думі непідроблена правдивість висловлюваного почуття, що також наводить на думку про правдивість самої події, яку відображено в думі. Аналогічних подій було багато. Така історична минувшина, що її оспівують думи, зафіксована спогадами очевидців. Хоч би взяти, наприклад, вислів Михайла Литвина, котрий у своїх мемуарах (середина XVI ст.) наводить слова свідка-купця, що бачив як до кримських воріт постійно підходили валки гнаних невільників. Вражений таким сумним

---

14. Циклізацію та тематичний поділ наводиться за схемою П. Одарченка. (Див. *Енцикл. Українозн.*, Мюнх.-Ню Йорк, 1949, т. І., ст. 268).

15. Рильський, М., «Героїчний епос укр. народу», (*Іст. епос східн. слов'ян,* ст. 41).

16. Ствердження чи заперечення зв'язку українських дум із епосом південних слов'ян уже широко коментувалося славістами, але це питання й далі залишається нерозв'язаним. М. Рильський робить натяк на такий зв'язок. Д. Чижевський також вбачає подібні риси хоч і застерігається «неясними шляхами» такого впливу чи зв'язку. (Д. Чижевський, *Іст. укр. літ.*, ст. 246).

видовищем, він питав: «Чи лишилось ще скільки-небудь людей в нашій країні, чи їх уже зовсім нема, звідки береться така їх сила» [17]. Із праці К. Гуслистого довідуємося, що протягом 50 років (1480-1530) кримські татари щорічно нападали на Україну. В одному лише 1516 році вони забрали від 50 до 100 тисяч української людности до свого ясиру.

У народних піснях українських також співається про сумні й жорстокі часи татарських наїздів:

За річкою вогні горять,
Там татари полон ділять.
Село наше запалили
І багатство розграбили.
Стару неньку зарубали,
А миленьку в полон взяли.
. . . .
Коло шиї аркан в'ється,
І по ногах ланцюг б'ється . . .

(Закінчення буде)

[17]. Гуслистий, К. Г., «До питання про історичні умови виникнення українських дум», (*Іст. епос сх. слов'ян*, стор. 122).

Коментатор

ЖОВТИЙ СФІНКС НА ЧЕРВОНО

Всі кажуть, що немає більшої таємниці сьогодні у світі, як дійсність Червоного Китаю. Всі — тобто політики, преса і так звані спеціялісти, щодо яких ми, українці, маємо деякі слушні застереження, познайомившись докладно із їхніми «спеціяльними» знаннями про Росію, Совєтський Союз і — Україну.

Коли всі щось кажуть, то ясне, що в тому щось мусить бути. Китай у своїй історії залюбки відмежовувався від решту світу мурами, що й свою назву дістали від нього і сьогодні дуже високий мур існує знову й помимо азійської многолюдности, цей мур вищий і тісніший за берлінський. Тому, коли з-поза муру дійдуть до світу відгуки якогось неясного галасу, що його тепер названо «культурсвіту мусить зосередитися на цьому місці. Цінною революцією», і коли місцем цього галасу є мурашня, що нараховує на сьогодні чи не більйон людей, очевидно, що вся увага каво, що якась сила, чи сили, уміють — у нашому світі — завжди скерувати увагу світу на все, тільки не на процеси, що назрівають в Совєтському Союзі. Але це тільки заввага на марґінесі.

«Культурна революція»

Сама назва — популярна тепер у світовій пресі — цілком не віддає дійсности китайського «діяння». Перевіривши всі доступні дані про Китай, можна прийти до висновку, що теперішня завірюха не має нічого спільного з культурою, хоч так звані червоні ґвардисти символічно знищили пам'ятки по Конфуцію. Ніхто не воює в Китаю за культуру. Вся боротьба — така, якою вона є — зосереджується на посяганні по владу і на забезпеченні джерел сили на майбутнє. Комуністичні рухи в цілому світі ніколи не воювали за якунебудь культуру, хоч би тому, що вони самі по своїй суті йдуть лінією найнижчого опору людської душі і людських негативів і — до речі — ніде ще переможні комуністи нічого в світову культуру не внесли. Якраз навпаки. Отже ми склонні не називати китайської «рухавки» культурною революцією, а просто зміною персонажів — явище часто спостерігане в СССР. І в тому аспекті цілком безпідставні стають здогади і надії «китайських спеців», що Китай переживає якесь внутрішнє духове оновлення, яке дозволить йому стати мирним і чемним членом світової сім'ї народів. Китай ніколи в модерній історії членом світової сім'ї не був і не є і навіть старий Чіян-Кай-Шек цього не змінить, бо Китай є сам для себе цілим світом і нікуди не потребує приналежати. Китайська змінна екіпи — якщо так станеться — не принесе по суті нічого нового. Всі совєтські зміни «на горі» нічого по суті не змінили. Тактичні вихиляси на приспання уваги світу не повинні нікого обманути, але в цьому й сук, що не повинні, а таки обманюють. І саме тому така дивна є

Реакція Заходу

який примикає очі на стратеґічну дійсність Китаю і вмовляє в себе, що менше червоний комунізм є дуже різний від більше червоного і що можна буде зустрітися з ним «на половині дороги», згідно із секретарем Раском і віцепрезидентом Гамфреєм і тоді всі світові конфлікти зникнуть самі від себе і настане щось, вроді земського раю. Це, очевидно, не байки з 1001-ої ночі, тільки вислови серйозних політи-

ків, які формують думку своєї країни а далі й цілого Заходу. Реакція Заходу є вже на сьогодні типова для всіх явищ в комуністичному світі. Все, що там діється мусить діятись тільки в напрямку «подобріння» режиму, бо який змисл може бути перманентній революції або в намаганні здобути світ для червоних? Ніхто не хоче усвідомити, що комунізм почне вироджуватись щойно тоді, коли для його «духового» корму не стане у світі противників, не стане ворогів. Щойно після повного опанування світу, комунізм почне сам себе пожирати і через тисячу наступних років — може — розпадеться в пил і порох історії. Та чи варто допустити до такого гігантичного експеременту на те тільки, щоб нанести людству і його культурі нищівних ударів — питання, на яке ніхто не хоче дати ясної відповіді. Чому, наприклад, світова преса не розглядає китайської ситуації під кутом погіршення відносин в самому Китаї і в світі? Здається, що перемагає старий Мао і разом з цим перемагає лінія повного спартанізму у всіх ділянках суспільного та індивідуального життя, а відомо, що одиноким шляхом із так сильно прикрученого казана є тільки експльозія назверх. Китай — і Мао — не хоче переробляти себе в середині, його ціллю є знищити існуючій світ і — евентуально — будувати на його руїнах повний, фантастичний, комуністичний експеримент. Така месіянська ідея завжди знаходить досить слухняних фанатиків, щоб наробити більше шкоди, як на початку заповідається. Маркса теж у свій час вважали «завіяним мрійником».

Чому Китай заворушився?

Режими, які повністю контролюють свої суспільства, мусять дбати про всі сторінки контролі. І коли з одного боку можна притиснути дисципліну і слухняність ідеї, та зменшити життьові вимоги до мінімуму, то все таки, з другого боку, треба підсичувати штучний вогонь революції, що принесла режимові владу. Треба шукати ворогів. Звідтіля «вороги народу» в кожному комуністичному раю, звідтіля масові чистки, процеси і розстріли. Звідтіля цілі кампанії, байдуже чи посівні, чи антишпигунські: вони всі мають на меті одне: гальванізацію мас до дальшого напруження, до дальшої боротьби, до того всього, за чим не буде видно невдач режиму і краху його фантастичних плянів. В цій стадії знайшовся тепер Китай. Що не робив би червоний режим — Китай іде вниз, а націоналістична Формоза процвітає. Найлегше було б знищити Чіян-Кай-Шека, щоб червоні китайці не мали до кого звертати своїх мольб про визволення. Але до цього Пекін ще не готовий, ще має надто мало атомового арсеналу. Тому Мао придумав старе як світ лікарство на недугу режиму: ще одна рухавка, а щоб дати їй змисл, названо її «культурною». Китайські труднощі від цього не наладнаються, але цілі роки після цієї «революції» можна буде всі невдачі спихати на плечі «тих, що противилися революції», іншими словами, на контрреволюцію. Чи не звучить це нам дуже знайомо . . . ? Від сьогоднішньої революції не зміниться ані китайський народ, ані його режим, ані навіть — і тим більше — його цілі. Китай далі буде велетенським жовтим басейном, здисциплінованим і організованим на дальші підбої і на здійснення своїх мрій-плянів.

Чи можна щось порадити?

Ми знаємо з досвіду, що сіра людина, помимо свого здорового розуму, не має голосу серед кола тих, що нею керують. Захід постійно недоцінював і далі недоцінює силу комунізму так, як — порівняльно — у свій час римська імперія недоцінила силу християнства. Комунізм не тільки відкликається до питомих своїм цілям сторінок людської душі, він до цього — на відміну від християнства — не цурається вживати зброї, морду і насильства де тільки це йому потрібне і вигідне. Християнство не поширилося у полосах впливу інших сильних релігій, як буддизм, чи пізніше іслям, але дало собі легко раду із морально розбитою, зледачілою культурою і релігією Риму. Так само комунізмові може протиставитися тільки інша сильна і вбудована в людські почування та душу течія, як от, наприклад, націоналізм, а ніколи статистичні дані про кількість випродукованих холодильників чи телевізорів. На жаль, ця правда не вміщається в головах тих, що відповідають за долю нашого світу, і треба тільки дивуватися, що комунізм до сьогодні не здобув ще більшого впливу у світі. Тимбільше, що він дуже зручно використовує все, в льокальному і світовому значенні, що веде до заглади старого, унормованого ладу, щоб у створеному хаосі організувати свої випадові бази. Захід проти такої тактики і стратегії не вміє боронитися. Найновішим прикладом цього є В'єтнам, де комунізм заанґажував до боротьби проти Заходу темні маси Азії, не беручи своїми головними силами — Москви і Пекіну — ніякої участи. На сьогодні, коли комунізм риє свобідно ґрунт під ногами Заходу, не видно, щоб Захід робив те саме із комунізмом і його носіями. Не чути, щоб Чіян-Кай-Шек рушав на Китай, не чути, щоб хтось апелював до

окупованих Росією націй Сходу, немає сліду якоїнебудь активности, продуманої на довгу мету. Світові маси відчувають цей брак рішучости, цю непевність Заходу і інстинктовно клоняться в бік комунізму, вбачаючи в ньому майбутнього переможця. Така настанова любить рости як лявіна, і в тому є смертельна небезпека для Заходу.

Давати поради ми не збираємось, хочемо нашим читачам, також і тим, що перекладають наші статті на мови урядових і керівних кіл, показати тільки, що є в світі духові й умові центри, які інакше дивляться на справи і які сьогодні можуть з деяким почуттям цинічного «а ми вам говорили», показати на минуле. Ми хочемо тільки натякнути, що коли почнеться атомова війна з Советами, сотні мільйонів людей проклинатимуть тих, хто дозволив большевикам такою зброєю озброїтися так, як сотні мільйонів китайців пішли назустріч Мао тільки тому, що від Заходу ніякої візії кращого майбутнього ніколи не отримали. Щоб давати і творити візії, треба мати уяву, широку й багату, базовану на історичному досвіді і на реальних теоремах життя нашої землі і її мешканців. Всяке інше «плянування» засуджене на невдачу і сьогоднішня ситуація у світі є нічим іншим, як тільки безпосереднім наслідком дії «візіонерів», що їм, з перспективи вже хоч би двадцяти років, можна тільки накласти еспанські камізолі.

Що далі?

В американській пресі появилися статті, яких генеральним тоном є думка, що в наслідку «культурної революції» Китай розіб'ється на шість чи сім окремих губерній, не тільки самостійних від себе, але навіть ворожих до себе і це зліквідує китайську загрозу для Заходу. Можливо, що так буде. Китайський народ складається з кількох племен від себе досить різних, але постає питання, чому ця сама преса так вперто обороняє ідеї цілости СССР, який складається не з різних племен, але з цілком різних націй, з цілком окремими історіями, культурою (або її браком) і мовами? Чому такі два різні мірила? Чому така нагла ворожість до Китаю . . . ? І чому така акція співпраці з Москвою . . . ? Щоб сказати коротко, в очі кидаються деякі факти: Москва пішла на розріз з Китаєм, Москва стала його ворогом — і о диво, Захід став ворогом Китаю, та аж таким, що хоче вже його бачити розбитим на окремі провінції. Чи довго треба ще здогадуватися, хто — по суті — формує політичні теорії і політичні дії Заходу . . . ? А ми, українці, не можемо зрозуміти, чому Захід не допоможе нам звільнитися від Росії . . .

Наша скромна думка така, що надалі ніщо не зміниться. У всякому разі не зміниться так, як ми собі цього бажали б. Бо до цього треба, щоб у світі запанував здоровий політичний розум, в інтересі якого не було б зберігання бандитської советської імперії за всяку ціну і невідомо нащо, — хіба для збереження фантазії інтернаціоналізму, тобто політичного стану, в якому деякі специфічні сили і національні групи почуваються добре і неначе в себе дома. Ми мусимо усвідомити, що покищо немає виглядів на зміну цих явищ і в тому замикається все наше політичне розумування. Наша Україна існує в цьому світі й її доля залежна від усього, що в ньому діється. Тому нам не вдасться вузькою стежинкою групового відокремлення, чи дрібненькою повіговою політикою довести до перемоги наших ідей, — до цього нам треба всенаціонального здвигу, повного об'єднання і розмаху на скалю, що вміщала б в себе розуміння простору між Сяном і Доном. А до цього ми ще не готові.

О. Олесь

ЯКА КРАСА: ВІДРОДЖЕННЯ КРАЇНИ

Яка краса: відродження країни
Ще рік, ще день тут нісся плач рабів,
Мовчали десь святі під попелом руїни,
І журно дзвін старий по-мертвому гудів.

Коли звідкільсь міць шалена,
І ось, дивись — в руках замаяли знамена
Як буря, все живе схопила, пройняла,
І гимн звитяг співа невільна сторона.

Ганна Черінь

НАПЕРЕДОДНІ

(Уривок з недрукованого роману «Світлі промені»)

— Я не можу, Жорже, просто не можу! Ну, як я в поліції працюватиму? Вони онде на заставах людей грабують... Друг Голуб казав, що це наші добрі хлопці, але щось мені не віриться! Їх люди дужче ніж німців проклинають...

— Бо спекулянти, здурівши за своїм салом, не бачать, кому те сало йде. Може який поліцай з того сала шкуринку й уріже, але левина доля йде для німців. Адже ж то вони застави розставляють! А крім того, чом ти так переживаєш? Тебе ж на заставу не пошлють. Он Маяковський заявляв гордо, що він — «асенізатор і водовоз революції»... то чом тобі не бути поліцаєм українського відродження»?

— Якби ж то відродження! А то лиш передранкова мряка, і ніяк не зійде сонце...

— Зійде, Любцю, зійде, хоч може і не одразу, може і не цим разом. Але хіба ти не бачиш світлих променів? Та ж це всі ми: Олена, Михайло, Олег, Галина, Володимир, Голуб і ... ми з тобою теж... Хіба ти цього не відчуваєш? Отже носа вгору, не забувай, що тобі тільки но минуло шістнадцять, а в такі літа ніхто не сумує. Ну, прощай, маленька, бажаю тобі доброї кар'єри!

І Жорж пішов униз по вулиці Кірова, а Люба з завмираючим серцем увійшла до будинку поліції, де вже чекав на неї командант, сотник Хомич. Це був середнього зросту кремезний мужчина, з чорно-срібним волоссям, дбайливо одягнений і підтягнутий, видно, що фаховий військовий. В очах його застиг глибокий сум, чи може то просто властивість кожних, дуже темних карих очей? Усмішка дуже стримана, скупа і коротка. Слова уважно дібрані і уважно процензуровані перед тим, як він їх вимовить — можливо тому він говорить так повільно і стисло. Говірка одразу показує галичанина.

Вони знали вже один про одного. Але умовились наперед, в примішенні поліційного ревіру говорити тільки офіційно. Ніколи не можна бути певним, чи їх ніхто не бачить і не чує, а тому краще не ризикувати. На всякий випадок, мали кілька умовних фраз. Сотник Хомич обводив Любу по ревіру, розказував їй про працю і обов'язки, що були, до речі, не зовсім звичайними. Найбільше Любу занепокоїло те, що кожну другу ніч вона мусіла ночувати в поліції. Адже кожної хвилини дня чи ночі може постати потреба перекладу, і тому перекладачка мусить бути завжди під рукою. Фактично, влада в ревірі належала двом німецьким поліцмайстрам, або як їх скорочено називали, майстрам, хоч офіційно командант був український. Німці переводили вишкіл, маневри, отримували й виконували накази головного командування. Вони постійно мешкали в ревірі і чергували позмінно. Сотник Хомич мешкав приватно і урядував в денні години. Для перекладачки була окрема, досить затишна кімната з канапою, що вночі правила за ліжко. Ця кімната була першою від входу, навпростець від убиралень. Далі була величезна кімната для всяких офіційних оказій, де відбувались лекції і вишкіл українських поліцаїв, а також тут розбиралися ріжні справи затриманих з тієї чи іншої причини цивільних осіб. Ця кімната чомусь називалася «вітальнею», хоч вітали в ній не дуже чемно. В задній частині будинку знаходились кімнати німецьких майстрів і кілька кімнат для варти, поліцаїв, чи як звав їх Хомич — козаків. Перекладачів при поліції було троє: Люба, ще одна зовсім молоденька дівчинка і «німець з народу», фольксдойч Міша Брунер.

Міша прибув з-під Одеси, де він жив у селі серед німецьких колоністів. Любин тато бував під Одесою і розповідав, як добре там живеться німецьким колоністам, — незрівняно ліпше, ніж українцям. Ніяких несправедливостей їм українці зроду не чинили, і Люба не могла збагнути, чому Міша так вороже ставиться до всього українського. Добре володіючи німецькою мовою, він використовував кожну нагоду, щоб очорнити українців, і коли в якійсь справі перекладав він, можна було зарані поставити хрест. Звичайно ж, з німецької мови Міша перекладав розмову не на українську, а на препаскудний одеський жаргон російської мови, і це нікому не подобалося. Але німцям його ворожнеча до українців здавалась запорукою вірности і безсторонности, і на нього вони покладались, як на нерушиму гору. З якогось дива, Міша дуже вподобав Любу (він не любив Тамари, другої перекладачки, за черезмірну сміхотливість). Любу він пестливо називав «цупхен», «лялечка», і пробував навіть з нею влаштувати побачення. Але Люба дуже вдячна паням Олені й Галині за «відмолодження», зробила зляканий вигляд і запевняла

Мішу, що мама її гуляти ще не пускає.

Робочі години були дуже своєрідні: Люба починала працю о 8 ранку, з перервою на обід працювала до п'ятої, тоді обов'язки переймав Міша. Об одинадцятій вечора Люба знову приходила в ревір, замикалась в своїй кімнаті і, користаючись електричним світлом, читала доки їй хотілося. Тоді клалася спати — і спала, поки о восьмій не приходила Тамара. Тоді Люба була цілий день і цілу ніч вільна, а наступного дня знову приходила о восьмій. Звичайно, кожної хвилини її могли збудити вночі, але за весь час це трапилось лише двічі, та й то другого разу вона встала сама. Перші ночі Люба дуже боялась спати сама серед кільканадцятьох молодих мужчин, але сотник Хомич запевнив її, що нічого недоброго їй не станеться, навпаки, саме тут вона буде у цілковитій безпеці. І справді: ніколи її ніхто не зачепив, а навпаки, козаки звали її «наша паночка», були горді, що вона в них така гарненька, навипередки їй услуговували, аж сотник на них прикрикнув, і дуже вважали, щоб в її присутності не вживати грубих виразів. Любі таке становище, в супроводі досить доброго спеціяльного приділу, дуже подобалося, хоч їв серце жаль за поневіряння решти населення. Проте, вона знала, що її сюди послано для відповідальної праці, задля якої не раз прийдеться на карту ставити життя, і тому приймала вигоди, як часткове відшкодування. Вона врешті не винна, що німці поліцаїв добре постачають...

Перші дні Люба працювала тільки вдень, разом із Тамарою. Вночі вартував Міша. Тамарі було тільки шістнадцять літ (не так, як Любі, а таки насправді), а поводилась вона зовсім, як хлопчур. Любі вона здавалась дурненькою, і спочатку вона не могла додуматись, за що її німці взяли на працю в таке місце. Але при першій нагоді Люба зрозуміла: Тамара прекрасно, вільно і швидко говорила по-німецьки; вона теж була з фольксдойчів, але зовсім іншого типу, ніж Міша. Батько її був зубним лікарем, і в родині вони завжди говорили тільки по-німецьки. Поза тим, Тамара була неможлива, але Любі якраз такої товаришки було потрібно; щоб навчитись «молодо» поводитись. В перший же день Тамара розповіла Любі всі місцеві плітки, показала «свого» козака і повістила, що до неї також «неможливо» залицяється майстер Цунґе, але їй на нього свистати, і що вона також листується з одним мадярським офіцером. Люба слухала все це і «помирала» із сміху. Майстер Цунґе кілька разів перейшов повз їх кімнату, спиняючись на кілька хвилин, а врешті, не витерпів і підійшов до стола. Дівчата ледве встигли сховати в шуфляду якийсь пакунок.

— Що ви там ховаєте? — запитав майстер.

— Нічого... цукерки... — сказала досить зухвало Тамара.

— Які зараз цукерки? Ти вже давно свою шоколяду з'їла, а цукорків у нас ніхто не має, хіба що партизани совєтські передали. Що в тім пакунку?

Тепер уже заговорила Люба, хоч і боялась за свою німецьку мову. Але їй дуже залежало на цій містифікації.

— Справді, тут нічого нема. Gar nichts!

— Я вам кажу, відкрийте шуфляду, або обидві сьогодні ж вилетите!

Дівчата мусіли відкрити шуфляду. Майстер обережно перехилив паперову торбинку, і звідти, мов кольорова заметіль, сипнули дрібно нарізані папірці. Тамара приснула сміхом.

— А це що за чортовиння? — скрикнув майстер.

— Конфетті... Ми собі наробили діркачами, щоб на Новий Рік бавитися.

Майстер показав пальцем на чоло і вийшов. Боже, що то ще за дітваки! От і працюй з такими козами!

Наступного дня Тамара вчила Любу нових німецьких танців, і Любі особливо вподобався один із них, під назвою «ліндер-геп». На цім їх знову заскочив майстер Цунґе, насварив, сказав, що під час війни танцювати гріх, і дав довгі параграфи з журналів передруковувати на машинці. Це для дівчат, особливо для Люби, була дуже тяжка робота, бо друкувати на німецькій машинці вони ще не вміли. Ледве закінчили до п'ятої години... Прийшов майстер Цунґе, взяв надруковані листки, сказав «Sehr gut» і вкинув у кошик для сміття. Наступного дня Люба працювала вже сама і бачилась із Тамарою лише вранці, коли вони змінялись.

Майстер Цунґе працював у ті дні, коли чергувала Тамара. З Любою на одній зміні працював майстер Швенк, людина ще не стара, але в дуже жалюгіднім стані. Він, кажуть, був ще недавно веселий і товариський, і козаки дуже його любили. Але в поході на большевицьких партизанів куля влучила його в плече, рана здається була не серйозна, але пошкодився вузловий нерв, і тепер майстра Швенка поволі охоплював параліч. Він вже не міг повертати шиєю і його ліва рука не рухалась. Починала боліти й ліва нога. Лікарі не бачили жодного рятунку і призначили його в Райх на відпочинок. Але в Бремені під бомбами заги-

нула вся Швенкова сім'я, і він не мав куди дітися все одно. Відмовився їхати звідси, ходив щодня до шпиталю на електпичне лікування і не кидав праці. Тільки через невгаваючий біль і відчуття кривди, він став тепер зовсім іншою людиною: з усіма сварився, на всіх нарікав — і клявся, що помститься на клятих «іванах» за всі свої кривди. Оце такий був Любин начальник, і вона дякувала Богові, що о десятій годині Швенк ішов до лікарні і досить довго там перебував. Тоді в ревірі була вона лише із сотником Хомичем.

***

«Літаври» вже не виходили... Пані Олена всю свою діяльність перенесла в літературно-мистецький клюб, з'являлась, як завжди, гарна, бадьора, дбайливо причесана. Щоб обличчя не було таким синім від холоду, накладала трохи рожевої пудри і сяяла веселим усміхом. А навколо тут було холодно! Що дужче стискав мороз, то жорстокішими ставали німці. Одну за одною, забирали вони тимчасово надані пільги і приманки, і почали вже заграватн для якоїсь цілі з росіянами. Довірені люди попередили Олену про небезпеку, радили втікати, рятуватися, поки не пізно.

Олена і слухати не хотіла.

— Що ж я за козак, коли я піду з бойового посту?! У мене тут душа поставлена на сторожі! Я підло зрадити не можу!

— Але ж, пані Олено, яка ж це зрада?! Та ж це вас підло зрадили ті, що з ними ми пішли на вимушений союз. Чи ж варт перед такими показувати свою шляхетність і мужність?!

— О, як ви не розумієте... — болюче прошепотіла Олена. — Вони — це не вороги... Вони — це друзі, люди наші, кияни... Я двадцять літ про цю хвилину мріяла, про неї в тридцять четвертім році писала — про наш поворот. І знаєте? Як циганка, всю правду вгадала: і про те, що «Це буде... в осінній день прозорий», і про сум, і про те, що вже не знайдемо ми тут того, що колись лишали, і про біль, і про те, що на деякий час рідний край нам буде чужиною, і про радість неземну злиття зі своїм народом... Та що я сама себе хвалю! Ви ж усі той вірш читали, правда? Таж і досі чомусь із ним носитесь, як то кажуть... Отже, казали тут всякі Хоми невірні, що ми в німецьких обозах, як пани поприїжджали, сміялись із нас, що ми випещені та розніжені... Ну і що, втекти і показати, що така оцінка була справедливою?! Загасити світло, що ми тут з таким трудом роздмухали, щоб над Україною знову запанувала тьма? Ні, я не піду, що не сталося б, хоч би мене чекала смерть! Як треба, то й загину, хоч і не хотілось би ще вмирати!

Мовчки стояли навколо неї друзі: муж Михайло, Іван Ірлявський, редактор Кошик, Василь Кобрин, професор Гупало, і серед них, узявшися за руки, Люба з Жоржем Івановим. Той, хто остерігав Олену, заховався за плечі інших.

— І ми лишимось з тобою, Олено, — за всіх сказав Михайло Теліга. Олена ніжно глянула йому в очі і безжурно засміялася, як це тільки вона одна уміла робити в хвилини найглибшого смутку і небезпеки.

ПРЕСА І ЧИТАЧ

«Нам ідеться тільки про висвітлення справи, а люди доброї віри хай роблять свої власні висновки»

Орган ООЧСУ «Вісник», січень 1967

Позиції цитат читач знайде в статті М. Чировського п. н. «Про одно звернення і один комунікат». І справді — завданням преси є інформувати своїх читачів про факти, а «люди доброї віри хай роблять свої власні висновки». На жаль в нас практикується щось цілком протилежне. Засадничо читач інформований односторонно, залежно від преси, яку він читає.

В згаданій статті читаємо:

«КГЄ (Комітет Громадської Єдности) — організація самозванча і розбивацька, що має своєю ціллю не об'єднання, а роз'єднання національного, державницько - самостійницького фронту української громади в ЗДА...».

«Подібне бувало й перед цим. І завжди мала горстка людей пробувала ловити рибку в каламутній воді власного спантеличення, злісно критикувати тих які наполегливо працювали на народній ниві і ... згодом засипляли сном блаженним. І з Комітетом Громадської Єдности буде так само.»

«Розходження (в УККА) . . . постає і ширшає із посиленням культ - обмінного наступу

на українську спільноту. УККА його відкидав, а КУК схвалював. Організації Визвольного Фронту найгостріше виступили проти будови будь-яких «мостів дружби» з маріонетковим урядом УССР...».

«Грубою неправдою є, що УККА пов'язався з колами, противними створенню Українського Католицького Патріярхату. Неправдою є, що УККА відсуває набік представників центральних і східних областей України. Неправдою є, що на 9-ій Конвенції УККА знехтовано принцип домовлення між політичними та громадськими організаціями. Неправдою є, що УККА не зумів включити до праці ширших кадрів інтелектуалів і професійної інтеліґенції.»

Критичний погляд КҐЄ в статутових справах... «також неправда», а «Гроші УККА (ідеться про кошти подорожі проф. Л. Добрянського на Далекий Схід) «на ці поїздки не видавав».

Якщо іде про «однобокість», тобто опанування, майоризацію в УККА Організацій Визвольного Фронту, то — «це також свідомо голошена неправда» пише автор цеї статті.

Як бачите, Вп.Читачу, всі критичні завваження КҐЄ до УККА і Організацій Визвольного Фронту — «неправдиві». Якщо ви думаєте, що ці ствердження є належно обґрунтовані в цій статті, то помиляєтеся. Для прикладу наведемо два обґрунтування двох повище згаданих тверджень. І так:

«...Відома реалітетна група сама відмовилась брати участь в конвенції...». Виходило б, що організації, які створили КҐЄ не брали участи в конґресі. І то ще й добровільно. Або — «у склад органів УККА... входить багато представників центральних і східних областей.»

Нам здається в УККА є представники організованого українського життя на еміґрації, а не уроджениці поодиноких областей. В цьому випадку слід би було взяти до «органів УККА» і представників ще й вужчих частин української землі, от представника колишніх жителів Ярославщини, Гуцульщини тощо. А організоване громадянство центральних і східних земель України так і незаступлене, від УАПЦ почніаючи і на ДОБРУС кінчаючи.

Правда, за словами автора цієї статті, є що «Конґресовий Комітет завжди дуже льояльно ставився до Національної Ради». Нарешті одна «правда»!

Читачі нашого журналу мали змогу запізнатися зі справами УККА в грудневому числі. Крім цього вся українська преса, за виключенням — самозрозуміло — преси т. зв. Визвольного Фронту, — від «Свободи» починаючи і на «Америці» кінчаючи — присвятили дуже багато місця кризі в УККА по останньому конґресі.

Стаття п. Чировського це пропаґанда, а не «висвітлення справи», — призначена для свойого партійного читача. Це гра слів для прикриття свойого розбишацького вчинку на останній конвенції УККА. Бо хто сьогодні на еміґрації будує «мости дружби» з маріонетковим *урядом* УССР»? Назвіть, панове, яка національна дипломатична станиця, чи національна організація має зв'язки з *урядом* УССР! Якщо таких не має, тоді така писанина є гірше як шкідлива. Це наклеп таки на свою національну організовану спільноту.

Ми хочемо зі всією рішучістю ствердити, що вся українська організована спільнота на еміграції твердо й непохитно стоїть на самос ійницьких, визвольно — революційних позиціях. Хиба ж ворожі затії одиниць не будемо утотожнювати з організованою цілістю. Такі затії «білих круків» організоване громадянство викидає за борт свойого життя, як от сталося в «Сучасності», про що пишемо нижче.

І Організації Визвольного Фронту не мають жадного права «визволяти» українську національно організовану спільноту з непохитних самостійницьких позицій.

«За всяких умов... стати на захист наших працівників і творців культурних вартостей»

Орган ООЧСУ «Вісник», січень 1967

В статті З. Карбовича п. н. «Духова еліта України нездоланна» — мова іде про представників і творців української культури в сьогоднішній Україні. Між іншим читаємо в цій статті:

«Вулкан, що вирує у надрах української землі, починає струшувати імперію. Погане п'ятдесятиріччя чекає на Москву 1967 року».

«Хвилі української стихії переливаються і в ясну творчість... Симоненко — лише симптом, далеко не речник цієї стихії. Світличний чи Дзюба — тільки менше чи більше свідомі резонатори. Ані Вінграновський, ні Костенко не типові показники..».

«Необхідне звернення наших культурних працівників у вільному світі до борців за українську культуру... але не до Коротичів і Тичин, а до тих, що не гнуть шиї, щоб дати їм моральну підтримку у їх змаганні.»

«Необхідно зібрати під протестаційною заявою підписи світочів мистецького слова, науки, культури різних народів і передати справу на засудження міжнародних організацій...».

Справді слід докласти всіх зусиль допомоги нашим братам в Україні, які в міру можли-

востей починають нову добу змагання з Москвою. Справа в тому, що п. Карбович назвав декілька імен, яких кваліфікує симптомами чи резонаторами цеї доби, а пропонує звернення до тих, що «не гнуть шиї», не подаючи ні одного прізвища. Цікаво було б ці імена знати. Може п. Карбович вже і повищих зачислює до категорії тих, що «не гнуть шиї».

Подібне до пропонованого автором статті «Звернення» вже мало місце в нашому житті. Треба тільки, щоб середовище п. Карбовича як тоді, так і тепер, зайнялося конструктивною працею по цій лінії розом з іншими українськими середовищами на еміґрації. Між іншим радимо зацікавленим ближче цими справами, прочитати статтю п. Я. Стецька у «Визвольному Шляху» за січень 1965 р.

Нам інтересно ще одне. Уявіть собі що одного гарного дня приїхали сюди, нпр., Світличний і Дзюба, чи будь-котрий «працівник і творець культурних вартостей», в захист яких закликає п. Карбович всю еміґрацію. Чи тоді середовище п. Карбовича пішло б на зустріч з ними? Чи тоді ця зустріч не вважалась би цим середовищем «будовою мостів» з маріонетковим урядом УССР!?

В нас бо бувають різні парадокси. От нпр., як американці були проти консулярного договору з СССР, тоді проф. Добрянський був за. Коли ж сьогодні американці за таким договором, то проф. Добрянський, а за ним і УККА, проти нього.

«Я просто не розумію . . .»

«Свобода» ч. 207

В статті п. О. Самчука п. н. «Враження із 9 Конґресу УККА» читаємо:

«Перебрання проводу одним середовищем чи партією можуть собі дозволити народи державні, чиї кордони охороняє військо і поліція, без огляду на те, хто стоїть при владі. Але ми?».

«Я просто не розумію коли ті різні конґресові комісії були вибрані, бо на конґресі їх не вибирали. Не можу також збагнути, як люди, які належали до Екзекутиви, могли попасти в Номінаційну комісію, отже самі себе вибирали до комісій, і — пізніше — до уряду».

«Ми все боремося за збереження нашої молоді, але таким способом яким ми робимо наші конґреси... навряд чи збережемо молодь».

Відношення УЛТПА (Українського Лікарського Т-ва Північної Америки) до УККА

«Лікарський Вісник» ч. 3-4 (42-43)

В статті д-ра А. Жуковського під повищою назвою, між іншим, читаємо:

«Не похваляючи в засаді політики й поведінки т. зв. більшости, для нас доцільність задержання наших представників у керівних органах УККА є очевидна і може бути корисна для української справи. Наші передбачування вже починають набирати конкретних форм. Читаючи, в часі писання цих рядків, справоздання з першого засідання Екзекутиви УККА, з приємністю зауважуємо, що п р е д с т а в н и к УЛТПА, як передумову здорової співпраці в УККА, поставив домагання створити Консолідаційну Комісію, і в цій справі піддержали його не тільки представники професійних організацій, але також Союз Українок і наші асекураційні товариства; таку Комісію Екзекутива УККА створила.

Беручи до уваги повищі мотиви і працюючи в дусі консолідації — загал українських лікарів повинен дати Головній Управі УЛТПА і нашим представникам у керівних органах УККА моральну піддержку та бажати їм успіху в осягненні повної консолідації в системі УККА і створенні передумов для повороту до керівних органів УККА не тільки тих, які не прийняли вибору, але й тих, які стоять поза системою УККА, головно організації, які піддержують Державний Центр УНР і численні організації православних українців, бо тоді УККА зможе сміло говорити в імені всех українців у ЗДА і, об'єднаними силами, виконати кращу роботу в користь Української Справи.»

Зміни в «Сучасності»

«Свобода» 2-го лютого

— «Сучасність», журнал літератури, мистецва та суспільного життя, що вже сьомий рік появляється тут у видавництві «Українського товариства закордонних студій», у першому, січневому числі з 1967-го року признає, що публікація в 7 та 11-му числах цього журналу за 1966 рік статтей Ігоря Костецького «Мій Юрій Клен» і «Про Пабльо Неруду та те, що навколо» — була «болючим недоглядом редакції», і перепрошує за цей недогляд читачів. Рівночасно на іншому місці в тому ж числі інформується, що дотеперішній головний редактор «Сучасности» з початком січня 1967 року «вибув зі складу редакції журналу. У зв'язку з реорганізацією видавничої діяльности та з огляду на неможливість колеґіяльно знайти спільну оцінку деяких аспектів українського культурного і суспільного життя». Зі складу редакції вийшла на власне бажання і — як виходило б з протилежних до

ред. Кошелівця мотивів — пані Дарія Ребет. У складі редакції «Сучасности» тепер залишаються Володимир Стахів, Богдан Кравців, Богдан Бойчук, Кирило Митрович та Роман Рахманний.

Згадані статті Ігоря Костецького засуджує «Сучасність», яка їх надрукувала, за те, що вони «не тільки баламутні, але й шкідливі як з погляду інтересів української літератури, так і з становища визвольної боротьби українського народу за своє власне «я», за свою духовість та підметність і за свою національну гідність та суверенність».

Нам справді дуже шкода, що такий поважний журнал допустився такого поважного недогляду. Але ще більше радіємо цими змінами.

«Де поляки переховують покраджені ікони з українських церков на Лемківщині?»

«Лемківські Вісті» ч. 2 (103)

«На основі документів і публікацій, виданих у Польщі (брошура: «Шляхами Ряшівщини», Краків 1963, «Пеніни — Бескид Сандецький», Варшава, 1962 та інші в польській мові) довідуємося, що покрадені та зрабовані в знищених, або перемінених на польські костьоли, чи теж із збурених і розібраних на опалове дерево українських церков (каплиць і капличок) на Лемківщині: — старинні ікони, частини іконостасів переховуються в польських музеях: у Сяноці, Коросні, Мейцу Пястовім, Бічу, Яслі, Ряшеві, Перемишлі, Ланьцуті, Перевоську, Мушині, Новому Санчі, Ярославі, роміється і в Кракові.

В першій мірі треба пам'ятати, що з колишнього Лемківського Музею в Сяноці на княжому замку, якого основниками були сл. пам. д-р Франц Коковський, учит. Ірина Добрянська, проф. Л. Ґец, заснованого в 1934 році, поляки перетворили зразу на історичний музей; знов же після вигнання всіх автохтонів українців лемків з Сяніцької Землі, цей музей названо «людовим» з відділами історично-артистичними, де приміщується понад 400 старинних українських церковних ікон з різних церков на княжій Лемківщині. Будується ще окремий Музей Народнього Будівництва, де поставлено оригінальну лемківську хату, перевезено кілька українських церков та зліплено їх наново на показ для прогульковців; знов же найцікавіше, що створено «державний повітовий архів» з багатою збіркою історичних матеріялів.»

Деякі дані про Спілку Письменників України

«Новий Шлях» 4 лютого

«В днях 16 до 19 листопада м. р. відбувся в Києві 5-тий З'їзд Спілки Письменників України. Для орієнтації читачів додамо, що попередній четвертий подібний З'їзд відбувся сім років тому, в 1959 році.

Спілка Письменників України нараховує тепер 779 членів. У З'їзді в Києві взяло участь 698 членів Спілки, тобто майже 90 відсотків стану членів. З того 179 учасників мали на З'їзді право ухвального голосу, як делеґати льокальних відділів Спілки, а 520 мали дорадчий голос. Національний склад З'їзду був такий: українців — 521, росіян — 98, жидів — 72, інших національностей — 7. Ці письменники пишуть такими мовами: українською — 553, російською — 123, жидівською — 18, іншими мовами — 4. Щодо партійної приналежности учасників З'їзду, то 459 з них є членами або кандидатами в члени комуністичної партії, 15 є комсомольцями і 224 безпартійними, про що ми подали коротко в ч. 50 з 10 грудня м. р.

Щоб не повертатися вже до формальних справ, подамо ще, що новообране нове правління Спілки Письменників України складається з 62 осіб та контрольної комісії з 21 осіб. На пленумі правління Спілки, який відбувся негайно після закінчення З'їзду, обрано Президію правління Спілки з 27 осіб, а для постійного керування роботою Спілки пленум обрав секретаріят у складі:

О. Т. Гончар, Ю. О. Збанацький, П. А. Загребельний, М. Я. Зарудний, В. П. Козаченко, П. Й Панч, В. О. Коротич, Л. М. Новиченко, Д. В. Павличко. Першим секретарем правління Спілки Письменників України обрано О. Т. Гончара.»

«До українського громадянства»

«Дітройтські Вісті» 4-го лютого

«З метою постійного (з 1-го травня по 1-го грудня кожного року) уквітчування могили Головного Отамана Військ УНР св. п. С. Петлюри, живими квітами у вазонках, в Дітройті постала ініціятивна група, яка взяла на себе турботи постійного уквітчування вищезгаданої могили живими квітами у вазонках, що буде гарною пошаною українського патріотичного громадянства, для лицаря українських визвольних змагань, головного отамана військ УНР, св. п. С. Петлюри.

Щоб створити грошевий фонд для онлати

уквітчування могили, Ініціятивна Група звертається до українського патріотичного громадянства з проханням, у справі грошевої пожертви на вищезгадану мету, по спроможності.

В справі уквітчування могили осягнено домовлення з фірмою «Марсель Шміт» в Парижі, яка займається уквітчуванням могил.

Догляд за уквітчуванням могили взяло на себе Військове Т-во в Парижі.

Могила С. Петлюри, з 15 серпня по 1 грудня 1966 року, постійно була уквітчана живими квітами у вазонках, за рахунок українського патріотичного громадянства Дітройту.

Ініціятивна Група має на меті: один раз на рік надсилати жертводавцям коротенький інформаційний бюлетень, у якому буде інформувати жертводавців про отримані пожертви.

Грошеві пожертви надсилати на банкове конто ч. 3533 — спеціяльно «Могила С. Петлюри» при Українській Кредитівці м. Дітройту.

Адреса Кредитівки:

Selfreliance Federal Credit Union
11838 Jos. Campau, Detroit 12, Mich.

Ініціятивної Групи:

11415 Pinehurst St. Detroit, Mich. 48204, USA

Усім ласкавим жертводавцям Ініціятивна Група висловлює щиру подяку.

Ініціятивна Група

«З'їзд Комітетів Оборони Обряду, Традицій і Мови Української Католицької Церкви в ЗДА і Канаді»

«Вільне Слово» 4 лютого

«В днях 17 і 18 грудня 1966 року, в Чікаґо, відбувся З'їзд Комітетів оборони обряду, традиції і мови Української Католицької Церкви. У З'їзді взяли участь численні делеґації Комітетів з Торонта (Канада), Клівленд, Парма, Янґставн і Акрон з Огайо; Геммонд — Індіяна; Чікаґо-Північ і Чікаґо-Полудне. В З'їзді взяв участь в характері гостя, представник Комітету за Український Патріярхат — ред. Пасічняк з Ню Йорку.

З'їздом проводила президія в складі: д-р П. Біланюк — голова, проф. Б. Попель — заступник голови, інж. Балагутрак — заступник голови, Михайло Мигаль і М. Трачук — секретарі. В часі З'їзду працювали Комісії: Номінаційна на чолі з д-ром Стефураком, Резолюційна під головством д-ра А. Вітковського і Статутова на чолі з інж. П. Балагутраком.

Після основної дискусії — прийнято тимчасовий Статут Централі Комітетів, схвалено Резолюції і вибрано Управу Централі Комітетів оборони обряду, традиції і мови Української Католицької Церкви в ЗДА і Канаді в такому складі- проф. Богдан Попель — голова, Гри- інж. Петро Балагутрак — другий заступник го- горій Головатий — перший заступник голови, лови. Члени: д-р Андрій Гаєцький, п-і Е. Стефурак, Михайло Мигаль, Юліян Юринець, Семен Кріслатий і п. Табака. Контрольна Комісія: д-р Сайкевич, д-р Шевчук і п. Возняк.»

«Перша літургічно-музична комісія на терені Америки»

«Нова Зоря» ч. 6 (110)

«23-го січня ц. р. — читаємо на першій сторінці — відбулося перше засідання Літургічно-музичної Комісії». На жаль не подано дати створення, чи покликання до життя цієї комісії. Головою комісії є о. ігумен Нестор Феціца, а в склад її входять: д-р Кокорудз (ім'я — ??), проф. Мирон Федорів і п. Дмитро Іванків. Завданням комісії є — «видання музичного оформлення богослужебних книг». Комісія діє за благовенством чікаґського єпископа Кир Ярослава Ґабра.

Якщо і справді це перша подібна Комісія «в Америці» (думаємо, що редакція мала на увазі тільки ЗДА!?), то все таки вона напевно не є першою в Українській Католицькій Церкві взагалі, а на сьогоднішній день зокрема. Вважаємо, що таке «видання музичного оформлення богослужебних книг» може бути зреалізоване тільки за схваленням Собору Українських Єпископів. Хиба не є інтенцією чікаґської епархії мати «музичне оформлення богослужебних книг» окреме від цілої Української Католицької Церкви!?

Мадам Шато

«Українське Слово», Буенос Айрес, ч. 43

«Хто живе в Ню Йорку і околицях, тому не є чужим прізвище мадам Ірін Шато. Має вона своє бюро при одній з головних вулиць, в якому дораджує молодим, нерішеним. які студії вибрати . . .

Почувши, що ми заговорили між собою по-українському, вона особливо привітливо усміхнулася і тією ж мовою попросила нас сідати . . . «Я все таки добре знаю історію вашого народу, невдачу ваших визвольних змагань, я переживала болюче . . . Тому мене до крайности обурила поведінка нашого де Голя у Києві. Чи ви знаєте, що я написала йому листа, вияснюючи, що Україна і Росія, це не все одно, я багато дечого йому написала і вірю, що він цього листа дістав, бо все ж таки, наша Франція демократична держава.»

Микола Новак

ПЕРЕБУВАННЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ

ПРОФ. Д-РА М. ВЕТУХОВА В КАЛІФОРНІЇ

Розповім вам, як ми зустрілися з проф. Ветуховим, що він робив в Каліфорнії для української справи, де бував, які виголошував доповіді та перед ким.

Тяжко повірити, щоб людина, за нецілий рік часу своїх трудів зробила так багато добра українській справі, як це зробив М. Ветухів в Каліфорнії. Я знаю про них, бо всюди бував з ним, де тільки треба було йому моєї помочі.

Десь в половині травня 1949 р., вечером, задзвонив телефон: «Пане Новак — заберіть собі свого українського патріота», жартуючи говорив мені проф. В. Коніков по телефону англійською мовою — «Ми спровадили з Европи проф. М. Ветухова з дружиною і донькою. Гадали, що він буде нашим патріотом, але виявилося, що це Ваш, та бо ще й який Ваш патріот-це «екстраорденері мен!», щиро впевняв мене професор. Ми з ним були знайомі давніше і тому він вів ту розмору телефонічно зі мною, як приятель скитальців. Він допомагав москалям-скитальцям, а я очолював український допомоговий комітет для скитальців. І коли, не раз, мені траплявся їхній скиталець, то я посилав його до професора В. Конікова, а він те саме робив для мене.

«Прийдьте негайно і заберіть його собі, бо він готовий ще й мене зукраїнізувати!», продовжував розмову професор.

Це « — заберіть його собі», було сказане проф. В. Коніковим тількки тому, що він бажав, щоб я запізнався з родиною Ветухових і поговорив з проф. М. Ветуховим про українську громаду в м. Лос Анджелес, про те які можливості він може мати в праці на громадській ниві і т. п., бо мешкання проф. М. Ветухів вже мав, а також і гарну працю, по своєму фаху. Отже особисте життя проф. М. Ветухова з родиною, вже було наладнене проф. В. Коніковим.

Незабаром я вже був у дверях Ветухових. Професор запитав: «Пан Микола?»

Так прошу, пане професоре. — «Прошу заходьте в хату, дуже приємно Вас бачити».

Професор представив мені свою милу дружину, гарненьку донечку, ми привіталися і, не втиг я подякувати проф. В. Конікову за милу вістку, як проф. М. Ветухів став напроти мене й своїми милими очима так мене розчулив, що ми таки зараз обнялися, як рідні брати.

«Прошу, пане Миколо, сідайте і поінформуйте мене про українське життя в Каліфорнії, зокрема в м. Лос Анджелес. Мусимо щось робити, творити, щоб допомогти Україні визволитися», говорив проф. М. Ветухів.

За чаєм та різними «канапками», якими гостила нас дружина професора, говорили ми на різні теми до пізної ночі. Відразу й чимало різних плянів намітили собі, а перший з них, ось який:

Найдалі до двох тижнів повинна відбутися доповідь проф. М. Ветухова про неволю України. На доповідь треба запросити не тільки українців, але також і представників всіх інших поневолених народів, включно з росіянами й американцями.

Така перша доповідь проф. М. Ветухова відбулась в половині червня 1949 р. з дуже великим успіхом. Данська авдиторія в Лос Анджелес, була переповнена не тільки українцями, але й великою кількістю москалів і поляків, було там чимало й представників різних поневолених народів.

Після доповіді відбулась довга та широка дискусія, до якої запросив присутніх сам доповідач—проф. М. Ветухів. До обговорення доповіді зголосилося так багато москалів та інших чужинців, що українці мусіли стриматися від неї. Була б це дуже широка тема, коли б я схотів описати ту дискусію, так як вона достеменно відбулася. Коротко кажучи — вороги України, що забірали голос в тому обговоренні, так «спасували» перед нашим дискутантом — проф. М. Ветуховим, що аж позаздрили нам, що Господь Бог послав нам такого великого дипломата, як це вони говорили і писали про Ветухова після тої дискусії.

Дня 28 червня 1949 р. ми з проф. М. Ветуховим запросили кількох визначних українців в м. Лос Анджелес для обміркування й зорганізування політичної організації (установи) — «Комітету Визволення України». Це треба було зробити в нашій громаді, бо хоч ми мали вже «Українську Централю» в м. Лос Анджелес та від її імені дуже багато гарного різного розголосу робили Україні, але треба було ще й того роду організації. Сама назва її промовляла виразніше й більше про визволення України, а «Українську Централю», з різних причин незручно нам було втягати в різні тертя з нашими ворогами, бо

«Українська Централя» також дещо з них користала, напр., вони користали з наших підприємств, приходили на наші теж концерти, танцівки, вечори і т. п.

На голову «Комітету Визволення України» ми вибрали проф. М. Ветухова, мене на заступника голови, П. Баля на секретаря й Р. Ґонсета на скарбника. У такому складі ми працювали разом майже впродовж одного року. Коли ж проф. М. Ветухів виїхав з Лос Анджелесу то я обняв головство й ще сьогодні веду ту організацію. З інших членів управи деякі вимерли, деякі виїхали, а дехто залишив її із-за браку часу і т. п. Така організація вимагає не тільки посвяти, але також і чимало витрат власних грошей на різні представництва по різних американських організаціях та подібних їм серед поневолених народів. Я затримав її існування просто як символ, на славну пам'ять по проф. М. Ветухові. Час від часу пишу від її імени листи до визначних американців, а також і від її імени промовляю на різних зібраннях.

Дня 24 вересня 1949 р. відбулося «інтерв'ю» проф. М. Ветухова з редакторами американського щоденника «Лос Анджелос Тайм», а в неділю 25 вересня (тобто на другий день!) вже воно було опубліковане, разом з його світлиною.

Інтерв'ю було довге, зайняло приблизно пів дня, бо з редакції ми пішли до реставрації «на каву», якою гостили нас редактори згаданої газети. То була подія також досі нечувана в українському житті на еміґрації.

Після того «інтерв'ю» ще багато разів були публіковані різні відомості про Україну, її неволю і т. п. що їх давали до друку з нашої громади, також і ті, які славний Покійник надсилав мені, а я особисто заносив їх до редакції.

В неділю, 25 вересня 1949 р. ми влаштували велике протестаційне віче проти Москви. На ньому було біля 600 осіб, а головним промовцем був проф. М. Ветухів. Віче відбулося В Данській авдиторії в м. Лос Анджелес.

На тому вічу ми обрали проф. М. Ветухова делеґатом на конґрес УККА до Вашінґтону. Були репортери англомовних газет, були публіковані по їхніх газетах гарні відомості про віче, а я написав велику статтю до «Нового Шляху» в Канаді (див. ч. з 29 жовтня 1949 р.). В ній закликав українців ЗДА щоб запрошували проф. М. Ветухова до своїх громад з доповідями, бо як я писав — «... до його голосу в українській справі американські репортери прислухуються дуже уважно і не жалують місця публікувати його по своїх щоденниках»... Стаття була під заголовком — «Вся Заморська Україна на Конґрес до Вашінґтону!» Подібна стаття була публікована також і в «Свободі» з того часу.

Буваючи у Вашінґтоні, проф. М. Ветухів відвідав також і Ню Йорк, де влаштував різні зібрання й паради з місцевою українською колонією. Після того він повернув до Каліфорнії.

У неділю, 12 лютого 1950 р. ми влаштували друге велике протестаційне віче проти Москви, також в Данській авдиторії. На тому вічу було понад 500 осіб. Були присутніми три репортери англомовних газет в Лос Анджелес, а також велика кількість представників різних поневолених Москвою народів. На тому вічу промовляв тільки проф. М. Ветухів, бо окрім протесту діянь Москви був також і його звіт з конґресу в Вашинґтоні- де він був нашим делеґатом.

Уривки наших резолюцій з того віча, як також і відомості про перебіг віча, були публіковані не тільки в англомовних газетах, але також і по часописах поневолених народів. Зокрема поляки та москалі не могли надивуватися успіху нашої громади...

У неділю, 19 лютого 1950р., ми зробили несподіванку родині Ветухових. Був це прощальний вечерок проф. М. Ветухова, бо чекала вже його дорога на Схід ЗДА, яку я йому підготовляв та до якої його намовив. Від першого ж дня, як тільки я побачив Покійного, я все думав, що треба йому влаштуватися на Сході ЗДА, бо там наше серце поневоленої України, там її більша оборона і тому так дуже бажав щоби він поїхав на Схід. У тій справі я писав листи до УККА, до д-ра Л. Мишуги, до «Українських Самостійників» в Канаді та інших визначних українців.

Дня 19 липня 1949 р. я написав листа до д-ра Л. Мишуги ось такого змісту: «.. ми тут маємо багато більше скитальців зі східньої України, але всі інші малонадійні, а проф. М. Ветухів в моїх очах — велика людина...»

Прощальний вечір Ветухівим відбувся при гарній перекусці, з промовами аж сімох діячів нашої громади. Вечір відбувся в залі Данської Авдиторії. Було на ньому біля сто осіб наших визначних громадян, а також і деякі представники поневолених Москвою народів.

Але після того прийняття проф. М. Ветухів зараз ще не від'їхав з нашої громади, бо прийшла телеграма від ґенерала А. Ведемеєра, з дня 4 березня 1950 р. В ній він визначив нам

день, коли маємо авдієнцію з ним у Сан Франціско, Каліфорнія.

До тих відвідин ми, тобто я і професор М. Ветухів, підготовлялись добрий місяць часу. Раз що треба було чекати, коли генерал матиме час прийняти нас, а також щоби чинники «ЕФ Бі Ай» могли розвідати хто такий проф. М. Ветухів і чи можна його допоручати генералові.

Проф. М. Ветухів мав двояку ціль для відвідин генерала: 1. Тоді в Україні ще були надії па повстання, коли б було прийшло до війни СССР із ЗДА. Професор мав великі зв'язки з Україною, знав людей, на яких ЗДА могли числити і т. п. 2. Проф. М. Ветухів мав масу різних мап про концентраційні табори в СССР, а також багато інших, окрім різних документів і т. п.

«... Труман, говорив мені проф. М. Ветухів, зняв з команди ген. Мек Артура, на його місце поставив ген. А. Ведемеєра. Нам треба добре поінформувати того генерала про Україну. Мусимо поїхати до нього. Зробіть мені таку зустріч з генералом, ви ж «мій адьютант», говорив професор. Цей вислів — «Ви мій адьютант» — професор все любив жартувати собі зі мною, коли ми відвідували визначних американців. А так поточно проф. М. Ветухів все звав мене «Пане Миколо», а я його «Пане Професоре!». Ми були такі приязні один до другого, що не було тижня, впродовж якого проф. М. Ветухів не відвідав би мене два-три рази, або «по дроті» — не говорив би зі мною по кілька разів. Я взаємно відвідував його, або дзвонив до нього.

З Лос Анджелес до Сан Франціско ми поїхали літаком до ген. А. Ведемеєра. На летовищі зустрів нас шофер і адьютант генерала. За пів години ми вже були перд покоями генерала. Генерал вийшов нам назустріч, дуже мило привітав і попросив до своєї кімнати. Тут замкнув двері і більше нікого не було в кімнаті, тільки нас трьох. На столі були різні присмаки — мя'сива, солодощі, різні горілки, лікери, пиво і все, що бажаєте, включно з цигарками. Ними тільки я троїв себе, бо професор і генерал не курили.

Генерал налляв по маленькій чарочці і ми випили на знак нашої зустрічі. Після того генерал запросив нас до перекуски і неофіційної розмови. Він дуже полюбив проф. М. Ветухова, як тільки побачив його. Довго розпитував його про особисте життя, про його рід і т.п. Півтори години вони розмовляли про приватне життя. Я за той час смакував різні ласощі, а то й випив за їхнє здоров'я, бо вони майже нічого не їли. Тільки кавою дурили себе і говорили.

Коли ж закінчили свої приватні розмови, то генерал встав з канапи, перейшовся по кімнаті, випростався, споважнів і з дуже щирим наставленням промовив:

«А тепер, панове, розповідайте про все, що у Вас на душі, бо ж я щиро переконаний, що Ваші відвідини — це мрія помогти Вам у недолі Вашої дорогої України. Я знаю Ваші героїчні змагання, я багато читав про них».. продовжував генерал.

Розмови наші тяглися добрих других дві години. Тільки час від часу доводилось мені допомогти проф. М. Ветухову в його англійщині. Це генерал дуже подивляв і просив: «говоріть, говоріть самі, мені дуже цікаво слухати Вас».

(Закінчення буде)

О. Бабій

ОСТАННЯ ОФІРА ЦІСАРЕВІ

Говорили женці, вчувши спів:
— хоч ви всі австріяки, займанці,
полюбили ми вас вояків
за пісні ваші, співи й за танці,

й мову вашу, що в звуках, словах
чарівна, мов пісня солов'їна,
та чому українці в боях,
у проклятих і згубних тих війнах

проливали братів наших кров
над Ізонцо, й ще ллють коло П'яви,
хоч тягар пут австрійських, оков
Україну й Італію давить? —

Дивувались женці з дива див,
що австрієць Багріїв по співах
з італійцями братньо дружив,
й навіть кликнув: — Italia viva![1]

Край села вкрила курява шлях,
вітер ніс над полями пилюгу:
то австрійці по вдалих боях
гнали з балки, з широкого лугу

італійських жовнірів, старшин,
легіону імення Кавура,
що в полон разом всі, як один
піддалися при твердині мурах.

Ті дівчата, що йшли до сільця,
налякавшись, що знову йде ворог,
мало й бачили, як до двірця,
викрикаючи люто, суворо,

гнали німці полонених тих.
Жниці декотрі далі співали,
лиш одна наймолодша із них,
не дивилась на витязів, але,

переставши співати, на шлях
вийшла, й глянула, як тамки гнані
італійці у довгих рядах
йшли знеможені в битві останній.

Нагло сталось щось дивне, сумне.
Італьянка чорнява, рум'яна
зaридала, й її голосне
те ридання було, як біль в ранах,

в нім ятрились розпука, сум, жаль,
Італієць, покритий болотом,
хоч невільник, невгнутий, мов сталь,
кликнув: — Сестро, ні не плач, Маріотто,

бо вже близький наш звитяги день,
і я вернуся вільний додому! —
Крики, галас і гомін пісень
заглушили плач, оклик прокльону.

Відійшли берсальєри[2] борці
в табір бранців, йшли далі все й далі,
а Маріотта з серпом у руці
ще дивилась за ними в печалі,

й витерши сльози з лиць рукавцем,
усміхнулась якось сумовито,
йшла додому з австрійцем бійцем,
ненавидячи Австрію скрито.

Глянувши на бійця із Карпат,
жниця думала, йдучи із поля:
— ох, який злий, страшний цей солдат!
я уб'ю його стрілом з пістоля.

Брат мій має вже зброю свою
від підпільника Ґарібальдійця,
й я його пістолетом уб'ю,
цього ворога, ката австрійця!

Таж то досі уже не одна
італійська дівиця з підпілля
вбила німця, австрійця, й вона
тим помстилась за кривди, насилля. —

Та минули ще два дні і ніч,
й жниця та не стріляла з пістоля,
лиш питала все, нагрівши піч,
де Багріїв, яка його доля.

і очима стріляла за тим
воячком, що був їй до вподоби,
й хоч би він був здобув цілий Рим,
не відчула б до нього вже злоби.

А Багріїв немов жартома,
вабив, надив палку італьянку,
що йому подавала сама
доморобне вино в повнім дзбанку.

Вже й увечір, там, де кипарис
все затінював пів живоплота,
залишивши в кватирі свій кріс,
ждав Багріїв, щоб вийшла Маріотта.

у дімку з брил і плит кам'яних
для Данила варилась вечеря.
Часто в сутінках тьм'яних нічних
жниця шепнула: — O, bona sera![3]

Як минуло ще декілька днів, —
то й по півночі серед темноти
ніжний голос дівочий бринів:
— Bacio! Rivederci! Bona noter![4]

Проминуло ще місяця пів,
а Маріотта вже й пісню співала
українську і знала п'ять слів
українських, «люблю» вимовляла,

і сміялась, мов милий дітвак,
як Багріїв сказав на прощання:
—Я тебе покохав, бо ти так
гарно все співаєш про кохання,

і сама ти миленька також,
чарівна у дівочій уроді,
ніби пуп'янки багряних рож,
що розквітли в твоєму городі. —

---

[1]) *Хай живе Італія!*
[2]) *Італійські військові гірські відділи.*
[3]) *Добрий вечір!*
[4]) *Цілую, до побачення, добраніч!*

ЗАКЛИК
ГОЛОВНОЇ РАДИ НАУКОВИХ ТОВАРИСТВ ІМ. ШЕВЧЕНКА
в справі участи у Світовому Конґресі Української Вільної Науки

В 1967 році урочисто відзначуємо П'ятдесятиліття Української Національної Революції та проголошення Української Народньої Республіки, що утворилась «силою, волею і словом» нашого народу та була могутнім виявом його прагнень до самостійного державного життя.

Україна окупована тепер ворогом, який винищує її не лише матеріяльно, але насильно русифікує її, руйнує наші Святі Церкви і їх ієрархів, нищить українську науку й культуру, фальшує наше світле минуле і нашу історію, масово засилає нашу молодь у пустелі Сибіру та Казахстану, фальшує літературу та українських кляс́иків, замикає наших письменників і літературознавців у тюрми та всіми засобами старається знищити наш поневолений нарід.

Проте ми, науковці вільного світу, згуртовані у нашій найстаршій Академії Наук — у Науковому Товаристві ім. Шевченка, не піддалися і не піддаємося затіям московського імперіялістичного комунізму. Викинені з наших наукових установ на Рідних Землях, втративши наші бібліотеки, архіви, музеї та наші матеріяльні здобутки, що їх безоглядна ворожа рука палить і нищить — ми винесли з собою на чужину українського національного духа та прагнення свобідно й вільно працювати у вільному світі для добра української науки й культури.

Та ворог і тут, у вільному світі, пробує ламати нашого національного дужа. Він у цьому році підготовляє гучне святкування ворожої перемоги та здобуття влади на українських землях. З цієї нагоди він видає численні публікації і памфлети — на різних світових мовах — щоб ними сфальшувати наші визвольні змагання та оплюгавити перед світом наше світле минуле та наших світочів української науки й культури.

Щоби задокументувати перед світом нашу непохитну волю боротися і надалі за академічну свободу слова і науки на Рідних Землях та щоби заманіфестувати нашу солідарність у боротьбі з насильством окупанта і нищенням нашої науки й культури в Україні, а —з другої сторони, щоби виказати перед вільним світом наш духовий потенціял та наші здобутки, що ними ми збагачуємо скарбницю світової науки й культури, Головна Рада Наукових Товариств ім. Шевченка рішила, на своєму засіданні в дні 25 грудня 1966 року, влаштувати

СВІТОВИЙ КОНҐРЕС УКРАЇНСЬКОЇ ВІЛЬНОЇ НАУКИ

що відбудеться в днях 10, 11 і 12 листопада 1967 року в Ню Йорку.

До участи у цьому Конґресі запрошуємо Вас, Науковці та Прихильники української вільної науки, а зокрема запрошуємо інші українські академічні та вищі педагогічні і наукові установи.

Подрібну проґраму Конґресу, що її опрацьовує окрема Комісія НТШ, вишлемо Вам своєчасно. Крім пленарних конференцій заплановані праці численних секцій та комісій, на яких всі наші і чужі науковці матимуть змогу виголосити доповіді та поділитися з науковим світом своїми працями, дослідами та здобутками.

Інформації дає та приймає зголошення секретаріят Комісії:

SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY
302 West 13 Street
New York, N. Y. 10014 U.S.A.

З дружнім привітом і висловами правдивої пошани,

Проф. д-р Роман Смаль-Стоцький
Президент
Проф. д-р Євген Вертипорох
Генеральний Секретар

ШУКАЮТЬ

Петра Бородого зі села Рудня, Волинська область, який виїхав до ЗДА перед другою світовою війною — розшукує Анатолій Сопронюк. Хто знав би адресу п. П. Бородого — просимо ласкаво подати її на адресу:

Mr. Anatoli Soproniuk
135 Gwynedd Ave.
Townhill Swansea (Glam)
England

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

У журналі «Самостійна Україна» за вересень — жовтень 1966 на сторінці 40, у поемі Бабія замість заголовку «Остання офіра цісаревi» помилково надруковано заголовок «Повстанці».

Independent Ukraine
2315 WEST CHICAGO AVENUE
CHICAGO 22, ILLINOIS, U. S. A.

Return and Forwarding Postage Guaranteed

BULK RATE
U. S. POSTAGE
PAID
Chicago, Ill.
Permit No. 7547

To: Mr. J. Pundyk
1931 E. 8th Ave.
Hibbing, Minn. 55746